

SIRUS

SIRUS RAPPORT 4/2015

Thomas Anton Sandøy

Bruk av illegale rusmidler:

Resultater fra befolkningsundersøkelser 2012-2014

Statens institutt for rusmiddelforskning
Oslo 2015

Thomas Anton Sandøy

Bruk av illegale rusmidler:

Resultater fra befolkningsundersøkelser 2012-2014

SIRUS-rapport nr. 4/2015
Statens institutt for rusmiddelforskning
Oslo 2015

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) er et selvstendig forskningsinstitutt under Helse- og omsorgsdepartementet. SIRUS har som formål å utføre forskning, dokumentasjon og formidling omkring rusmiddelspørsmål, med særlig vekt på samfunnsvitenskapelige problemstillinger. Instituttet har nasjonalt kompetansebibliotek på rusmiddelfeltet og er nasjonalt kontaktpunkt for Det europeiske narkotikaovervåkningssenteret, EMCDDA.

Copyright SIRUS

Oslo 2015

ISBN: 978-82-7171-430-7 (trykt)

ISBN: 978-82-7171-431-4 (pdf)

ISSN: 1502-8178

SIRUS

Pb. 565 Sentrum

0105 Oslo

Besøksadresse: Øvre Slottsgate 2B

Telefon: 22 34 04 00

E-post: sirus@sirus.no

www.sirus.no

Design og grafisk produksjon:

07 Gruppen 2015

www.07.no

Forord

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) i samarbeid med Statistisk sentralbyrå (SSB) startet i 2012 en ny, årlig befolkningsundersøkelse om bruk av tobakk og rusmidler. Her presenteres resultater for bruk av illegale rusmidler for de tre undersøkelsesårene 2012 – 2014.

Takk til kolleger ved SIRUS for gode samtaler og nødvendig assistanse. En spesiell takk rettes til Anne Line Bretteville-Jensen, Astrid Skretting og Trond Nordfjærn for nærlesning og Ståle Østhus og Geir Scott Brunborg for bistand på metodefronten.

Oslo, juli 2015

Thomas Anton Sandøy

Innhold

Sammendrag	6
1 Innledning	9
1.1 Utvalg og metode	10
2 Cannabis	13
2.1 Bruk av cannabis blant 16-64 åringer.....	13
2.2 Bruk av cannabis blant 16-30 åringer.....	17
2.3 Bruk av cannabis blant 25-30 åringer.....	24
2.4 Cannabis og alkohol	27
3 Andre narkotiske stoffer	32
3.1 Bruk av andre narkotiske stoffer blant 16-64 åringer.....	32
3.2 Bruk av andre narkotiske stoffer blant 16-30 åringer.....	35
4 Avslutning	41
5 Litteratur	43
6 English summary	45

Sammendrag

I rapporten presenteres resultater for bruk av illegale rusmidler i Norge basert på befolkningsundersøkelser gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB) på oppdrag fra SIRUS. Resultater fra årene 2012-2014 er i all hovedsak slått sammen. Utvalgene ble trukket fra folkeregisteret og består av tilsammen 5 247 personer i alderen 16-64 år. Intervjuene ble gjennomført på telefon og hadde en samlet svarprosent på 56. Hovedfunn:

Totalutvalget 16-64 år

- I overkant av en femtedel oppga å ha brukt cannabis noen gang, mens 4,3 og 1,6 prosent oppga å ha brukt i løpet av henholdsvis siste 12 måneder og siste fire uker.
- Signifikant flere menn enn kvinner oppga å ha brukt cannabis.
- Andelen som oppga å ha brukt cannabis noen gang var størst i aldersgruppen 25-34 år, mens andelen som oppga å ha brukt i løpet av siste 12 måneder og siste fire uker var størst i aldersgruppen 16-24 år.
- Det var en større andel som oppga å ha brukt cannabis i Oslo og Akershus sammenlignet med resten av landet.
- Andeler på 4,6, 3,9 og 2,2 prosent rapporterte at de noen gang hadde brukt henholdsvis kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA, mens et fåtall (<1 prosent) oppga å ha brukt noen av disse stoffene i løpet av siste 12 måneder.
- Andelen menn som rapporterte at de noen gang hadde brukt kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA var dobbelt så stor som blant kvinner.
- Andelen som oppga at de noen gang hadde brukt kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA var størst i aldersgruppen 25-34 år.

– Rundt 1 prosent oppga å ha brukt GHB/GBL, LSD og heroin noen gang, mens bruk av disse stoffene siste 12 måneder var tilnærmet fraværende.

Unge 16-30 år

– I overkant av en fjerdedel oppga å ha brukt cannabis noen gang, mens 10,4 og 3,4 prosent oppga å ha brukt henholdsvis siste 12 måneder og siste fire uker.

– Signifikant flere unge menn enn unge kvinner oppga å ha brukt cannabis.

– Halvparten av de som oppga at de hadde brukt cannabis noen gang, rapporterte at de hadde brukt stoffet 1-5 ganger, mens en femtedel oppga å ha brukt mer enn 50 ganger.

– Nærmere 90 prosent av de som hadde brukt cannabis, oppga at de hadde fått eller kjøpt stoffet av bekjente ved siste gangs bruk, mens et mindretall hadde kjøpt av ukjente eller benyttet andre kanaler.

– Det var omtrent like store andeler som oppga at de i løpet av de siste 12 måneder hadde brukt marihuana som hasj.

– Det var en større andel som rapporterte å ha brukt cannabis i folkerike deler av landet sammenlignet med mindre folkerike.

– De som oppga å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder, rapporterte større alkoholkonsum i samme periode sammenlignet med aldersgruppen som helhet.

– Andeler på 6,9, 5,1 og 3,3 prosent rapporterte at de noen gang hadde brukt henholdsvis kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA.

– Andelen unge menn som oppga at de noen gang hadde brukt kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA var omtrent dobbelt så stor som blant unge kvinner.

- Blant unge menn rapporterte 3,5, 1,6 og 1,3 prosent at de i løpet av de siste 12 måneder hadde brukt henholdsvis kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA, mens det samme gjaldt et fåtall unge kvinner.
- Rundt 2 prosent oppga å ha brukt GHB/GBL og LSD noen gang, mens 0,4 prosent rapporterte å ha brukt heroin. Bruk av disse stoffene siste 12 måneder var tilnærmet fraværende.
- Det var bare en liten andel (<2 prosent) som oppga at de noen gang hadde brukt nye psykoaktive stoffer (NPS), prestasjonsfremmende midler og ulovlige slankepreparater.

1 Innledning

Problemstillinger knyttet til bruk av illegale rusmidler kan belyses med en rekke ulike datakilder. Kriminalstatistikk, beslagstall, behandlingsstudier, diverse «lokale» og nasjonale undersøkelser bidrar med biter som kan utfylle bildet av narkotikabruk i Norge. Kriminalstatistikken (SSB) og beslagstall (Kripos) sier noe om forekomsten av narkotikarelatert kriminalitet, eller i det minste noe om politiets, tollvesenets og påtalemyndighetenes aktivitet på dette området, men gir ikke nødvendigvis informasjon om utbredelsen av narkotikabruk i samfunnet. Behandlingsstudier gir viktig informasjon om personer som mottar hjelp for problematisk rusmiddelbruk, men belyser i mindre grad såkalt eksperiment- eller rekreasjonsbruk (f.eks. Lauritzen m.fl., 2012). Det samme gjelder flere studier av spesifikke populasjoner, som for eksempel studier av synlige rusmiljøer (f.eks. Gjersing og Sandøy, 2014). Disse undersøkelsene gir informasjon om rusmiddelbruk i bestemte grupper (ofte karakterisert av et høyt forbruk), men forteller ikke noe om rusmiddelbruk på befolkningsnivå. Nasjonale befolkningsundersøkelser vil på sin side belyse det såkalte rekreasjonsbruket, men vil i mindre grad være egnet til å fange opp lokale variasjoner. Slike studier er gjerne eksempler på at bredde går på bekostning av dybde.

Dette er alle innfallsvinkler som har sine styrker og svakheter, noe som understreker viktigheten av en mangefasettert tilnærming når en skal belyse problemstillinger knyttet til bruk av rusmidler. Denne rapporten gjengir funn fra landsomfattende befolkningsundersøkelser og bidrar dermed med kunnskap om rusmiddelbruk i den generelle befolkningen. Datamaterialet, som består av de tre første rundene av SIRUS' nye spørreundersøkelse om bruk av tobakk og rusmidler, viser omfanget av bruk og noen kjennetegn ved brukerne (kjønn, alder, bosted etc.).

Vi vet fra tidligere undersøkelser at cannabis er det klart mest utbredte illegale rusmidlet i Norge og internasjonalt (Skretting, 2013). Bruk av andre illegale rusmidler som amfetamin, kokain og heroin kan få store konsekvenser for

brukeren og samfunnet, men brukerne utgjør betydelig mindre andeler av befolkningen (Bretteville-Jensen, 2011). Den største delen av rapporten vies derfor cannabisbruk, etterfulgt av beskrivelser av bruk av andre illegale rusmidler. Rapporten er deskriptiv, noe som innebærer at forekomster og enkelte kjennetegn ved brukerne presenteres uten at det gjøres forsøk på årsaksforklaringer.

SIRUS/SIFA har siden 1962 foretatt intervjuer av representative utvalg av den norske befolkningen for å få kunnskap om nordmenns bruk av alkohol. Spørsmål om bruk av marihuana/hasj, samt sovemidler og beroligende legemidler ble tatt med fra 1985. Befolkningsundersøkelsen basert på personlig intervju ble gjentatt fram til 2009, men svarprosenten var da blitt så lav at denne rekken av undersøkelser ble avsluttet. I 2012 inngikk SIRUS derfor et samarbeid med Statistisk sentralbyrå om en ny årlig befolkningsundersøkelse. De nye undersøkelsene foretas på telefon og inneholder spørsmål om bruk av tobakk/snus, alkohol, narkotika og vanedannende legemidler. Mer informasjon om disse undersøkelsene kan leses ut av tabell 1.

Rapporten inneholder funn fra de tre første undersøkelsesårene – 2012, 2013 og 2014 – og gir en oversikt over utbredelse og forbruk av illegale rusmidler. Undersøkelsene, eller utvalgene fra de tre undersøkelsesårene, er i hovedsak slått sammen til ett stort utvalg. Ved en feiltagelse ble det i 2012 stilt spørsmål om bruk av andre narkotiske stoffer enn cannabis kun til de som oppga at de hadde brukt cannabis noen gang. For dette året finnes det derfor ikke dekkende informasjon om bruk av stoffer som kokain, amfetamin etc. Når det gjelder bruk av cannabis, har vi derfor sammenslåtte data fra de tre undersøkelsesårene, mens det for bruk av andre illegale stoffer kun var mulig å slå sammen 2013 og 2014-undersøkelsene.

1.1 Utvalg og metode

Det ble trukket representative utvalg fra folkeregisteret som så ble intervjuet på telefon, etter at de i forkant hadde fått tilsendt et informasjonsbrev om undersøkelsen. Foresatte til respondenter under 18 år mottok et eget informasjonsbrev om at barnet var trukket ut til undersøkelsen. Utvalget bestod av personer i alderen 16-79 år, og for å sikre flere observasjoner i aldersgruppen 16-30 år ble denne gruppen overrepresentert. Hvert år ble det trukket et tilfeldig utvalg på 3 000 personer i aldersgruppen 16-79 år pluss et ekstra utvalg på 700 i alderen 16-30 år (alderen regnet pr. 01.01 for hvert av de respektive årene). Trekkdesignet

og frafall medfører at resultatene måtte vektas for alder, kjønn, utdanning og landsdel for å sikre at tallene som rapporteres er representative for befolkningen.

For de tre undersøkelsene foreligger det svar fra til sammen 6 185 respondenter, noe som gir en svarprosent på 56,4 prosent når en trekker fra de som var døde eller bosatt i utlandet. Den viktigste årsaken til manglende svar var at man ikke oppnådde kontakt med personene i løpet av undersøkelsesperioden (i overkant av 50 prosent av frafallet skyldtes «ikke kontakt»). Personer fra Oslo og Akershus og personer i aldersgruppen 21-30 år er noe underrepresentert, mens de eldste (61-79 år) er noe overrepresentert. Personer med høyere utdanning deltok i større grad enn personer med lav utdanning. Tabell 1 viser nøkkeltallene for undersøkelsene.

Tabell 1 Dokumentasjon av gjennomføringen av de tre undersøkelsesrundene

	2012		2013		2014		Totalutvalg	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Nøkkeltall								
Utvalg (personer trukket ut for intervju)	3 700	100	3 700	100	3 700	100	11 100	100
Avgang (døde, personer bosatt i utlandet)	48	1,3	34	0,9	54	1,4	136	1,2
Bruttoutvalg	3 652	100	3 666	100	3 646	100	10 964	100
Frafall	1 705	46,7	1 565	42,7	1 509	41,3	4 779	43,6
Nettoutvalg (personer som deltok i intervju)	1 947	53,3	2 101	57,3	2 137	58,6	6 185	56,4
Innsamlingsmetode:	Telefonintervju		Telefonintervju		Telefonintervju		Telefonintervju	
Intervjutid:	Varierende, 22 minutter i snitt		Varierende, 25 minutter i snitt		Varierende, 18-30 minutter			
Feltperiode:	9.05-30.06 og 24.09-03.11 2012		22.04-29.06 2013		28.04-30.06 2014			

Spørsmål om bruk av illegale stoffer ble bare stilt til aldersgruppen 16-64 år, da det er svært få som har erfaring med bruk av slike rusmidler i eldre aldersgrupper. Totalutvalget i rapporten innbefatter med andre ord ikke personer i aldersgruppen 65-79 år.

Det hefter noen metodiske utfordringer ved tverrsnittsundersøkelser i den allmenne befolkningen. Et generelt problem er frafall. Dersom frafallet er tilfeldig vil det ikke nødvendigvis få konsekvenser for utvalgets representativitet.

Spørreundersøkelser av den typen som er gjengitt i denne rapporten avhenger imidlertid av at respondenter tar seg tid til å gjennomføre et telefonintervju. Det er trolig ikke helt tilfeldig hvem som ender opp med å gjøre det. Eksempelvis kan det være slik at personer som har et høyt forbruk av rusmidler ikke ønsker å rapportere dette. Det kan imidlertid også være at personer som ikke bruker noen form for rusmidler, unnlater å svare da de tenker at deres svar ikke har interesse. Dette er begge forhold som kan føre til at vi sitter igjen med selekterte utvalg.

I tillegg til seleksjon kan det tenkes at personer som faktisk svarer oppgir feilaktige opplysninger. Dette kan enten forekomme ubevisst (som følge av glemsel) eller bevisst (for å sette seg selv i et godt lys). Under- og overrapportering er et problem ved måling av rusmiddelbruk, og da trolig særlig for bruk av illegale rusmidler. Noe underrapportering tas i slike tilfeller nærmest for gitt. Overrapportering er imidlertid en underkommunisert feilkilde. Ved lavfrekvent atferd vil overrapportering (såkalte falske positive) gi store utslag. Dette vil kunne være et problem ved kartlegging av narkotikabruk (Lund m.fl., 2007). Dette er en feilkilde som kan kontrolleres ved å inkludere et oppdiktet stoff i spørsmålene om bruk av illegale rusmidler. I spørreundersøkelsen som ligger til grunn for denne rapporten ble respondentene spurt om de hadde brukt det fiktive stoffet «relewin». Kun 0,4 prosent oppga noen gangs bruk av dette stoffet, mens ingen rapporterte bruk siste år. Dette indikerer lav forekomst av overrapportering, men er ikke et vanntett mål på forekomsten av falske positive.

Data om bruk av illegale rusmidler basert på befolkningsutvalg kan også inneholde andre feilkilder. For eksempel kan personer med høyt forbruk av illegale rusmidler være uten permanent bolig og ha perioder der de er i institusjon eller fengsel. Det er derfor mindre sannsynlig at disse svarer på slike spørreundersøkelser. Resultatene vil dermed være mer representative for rekreasjonsbrukere enn for såkalte problembrukere av rusmidler.

Forskjeller mellom andeler er signifikanstestet. Der det i teksten opplyses om statistisk signifikante forskjeller, er disse større enn det vi kan tilskrive tilfeldigheter man kan vente å finne når vi analyserer utvalg. Forskjellene er statistisk signifikante på fem prosent nivå.

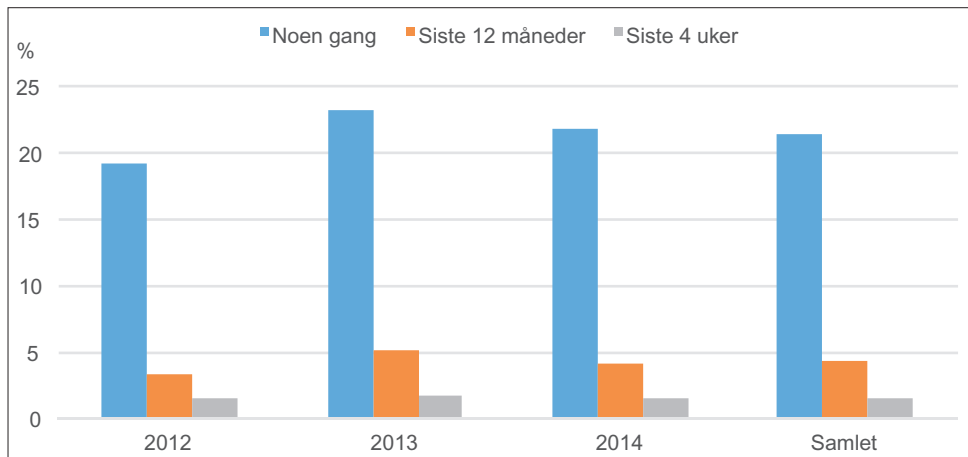
2 Cannabis

Cannabis er som tidligere nevnt det mest utbredte illegale rusmidlet i Norge. Dette gjenspeiles blant annet i tidligere befolkningsundersøkelser og beslagstall (Bye og Østhus, 2011). Herunder vil vi vise enkelte resultater for hele utvalget (16-64 år), mens hovedvekten av analysene dreier seg om aldersgruppen 16-30 år. De første figurene tar for seg bruk noen gang (livstidsprevalens), siste 12 måneder og siste fire uker. Selv om det kan være interessant å vite hvor store andeler som har brukt cannabis noen gang, vil denne bruken for mange ligge tilbake i tid. Vi vil derfor se spesielt på de som oppga bruk i løpet av de siste 12 måneder. I noen av figurene skiller vi de tre undersøkelsesårene for å vise forskjeller fra et år til et annet, mens de fleste figurene presenterer resultater fra de tre årene 2012-2014 samlet.

2.1 Bruk av cannabis blant 16-64 åringer

Samlebetegnelsen cannabis innbefatter i denne undersøkelsen hasj (seige klumper av hovedsakelig cannabisharpiks), marihuana (løst eller presset plantemateriale bestående av blader, stilker og frø), cannabisolje (destillert harpiks fri for plantemateriale), sensimilla (toppskuddene av ubefruktede hunnplanter ofte i blanding med blader og stilker) og skunk (hybrid av cannabisplantene *Cannabis sativa* og *Cannabis indica* som i likhet med sensimilla har et høyt THC-nivå). Figur 2.1 viser andelene som oppga å ha brukt cannabis i en eller flere av disse formene henholdsvis noen gang, i løpet av siste 12 måneder og siste fire uker for hvert av de tre undersøkelsesårene.

Figur 2.1 Andel i alderen 16-64 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker for årene 2012-2014

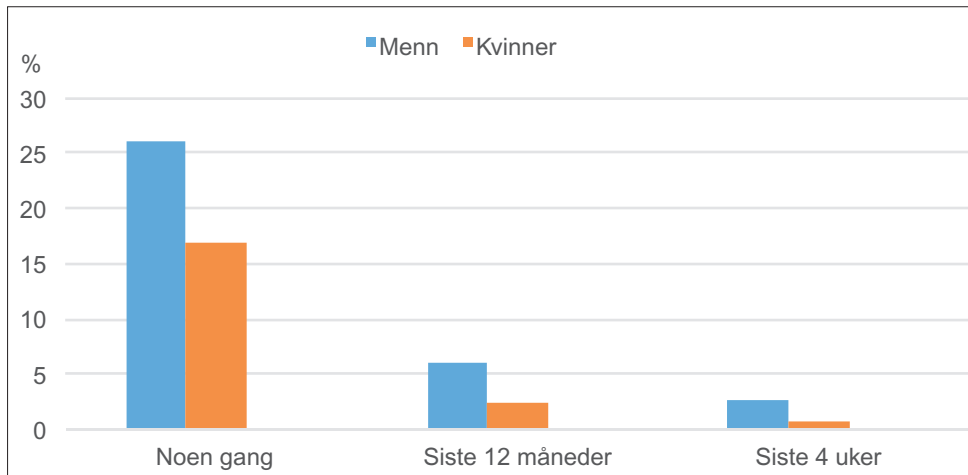
I 2012 oppga 19,2 prosent at de hadde brukt cannabis noen gang, sammenlignet med 23,3 prosent i 2013 og 21,9 prosent i 2014. Som det fremgår av figuren er bruk noen gang langt mer utbredt enn nylig bruk, noe som indikerer at det for de fleste som har prøvd cannabis er snakk om bruk noe tilbake i tid. I 2012, 2013 og 2014 rapporterte 3,4, 5,1 og 4,2 prosent bruk av cannabis i løpet av siste 12 måneder, mens det i de samme årene var henholdsvis 1,5, 1,7 og 1,6 prosent som oppga bruk i løpet av de siste fire uker. Denne tidsserien er foreløpig for kort til å si noe om utviklingen i bruk de siste årene ¹. Figur 2.1 viser dessuten relativt små forskjeller mellom de tre undersøkelsesårene. Andelen som oppga bruk noen gang, siste 12 måneder og siste fire uker gikk noe opp fra 2012 til 2013 for så å gå litt ned igjen i 2014.

Vi vet fra tidligere undersøkelser at en større andel menn enn kvinner bruker de fleste typer rusmidler (Lund m.fl., 2007). Som det fremgår av figur 2.2, som gir resultat fra alle de tre undersøkelsesårene samlet, var det også tilfelle her. I overkant av en fjerdedel av de mannlige respondentene oppga å ha brukt cannabis noen gang, mens litt over en sjettedel av kvinnene rapporterte slik bruk. Blant menn oppga 6,1 og 2,6 prosent bruk av cannabis henholdsvis siste 12 måneder og siste

¹ Tidligere studier viser at livstidsprevalensen har økt jevnlig siden 80-tallet, noe som er naturlig med tanke på at dette er en kumulativ størrelse (Bye m.fl., 2013). Nye personer som har brukt cannabis «noen gang», enten det er snakk om enkelthendelser eller regelmessig bruk, vil stadig komme til. Undersøkelser viser også at andelen som oppgir cannabisbruk siste år og siste måned har gått ned siden tusenårsskiftet, og da spesielt blant unge (Skretting, 2013).

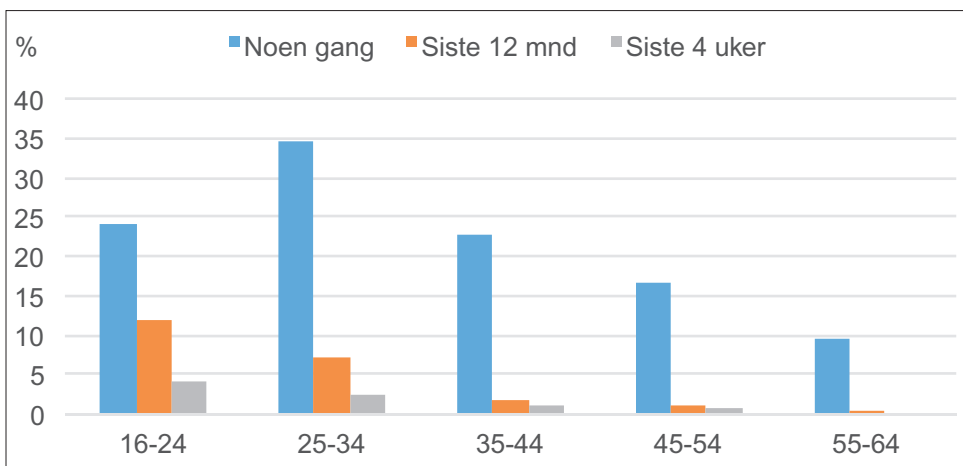
fire uker, mens tilsvarende andeler for kvinner var 2,4 og 0,6 prosent. Forskjellene mellom menn og kvinner var statistisk signifikante.

Figur 2.2 Andel menn og kvinner i alderen 16-64 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker, 2012-2014 samlet

I tråd med tidligere undersøkelser, finner vi også her at bruk av illegale rusmidler er mest utbredt blant de unge i befolkningen (Bye og Østhus, 2011). Figur 2.3 viser bruk av cannabis i fem forskjellige aldersgrupper.

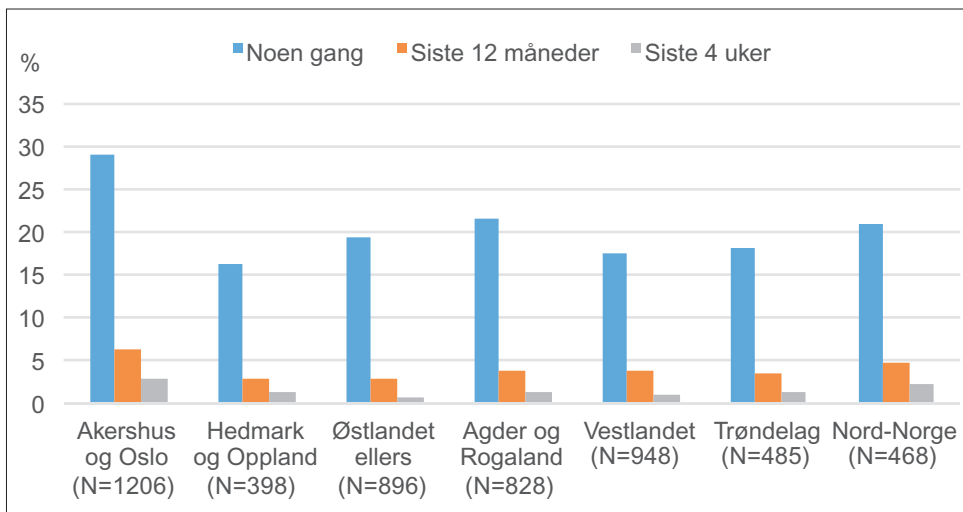
Figur 2.3 Andel i ulike aldersgrupper som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker, 2012-2014 samlet

Figuren viser at det var en større andel i aldersgruppen 25-34 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang enn i de andre aldersgruppene. Livstidsprevalensen i denne aldersgruppen var 34,5 prosent, sammenlignet med 24,1 prosent i aldersgruppen 16-24 år og 22,8 prosent blant 35-44 åringer. Forskjellen mellom aldersgruppen 25-34 år og de andre aldersgruppene var signifikant. Tidligere undersøkelser har vist at andelen unge som oppga at de hadde brukt cannabis, økte på 1990-tallet for så å gå ned på 2000-tallet (Vedøy og Skretting, 2009). Det at bruk noen gang er størst i aldersgruppen 25-34 år må ses i sammenheng med den økende cannabisbruken på 90-tallet, og kan tolkes som en kohorteffekt. Samtidig ser vi at bruk i løpet av siste 12 måneder og siste fire uker var signifikant mer utbredt i den yngste aldersgruppen (16-24 år) sammenlignet med de som var eldre. I aldersgruppen 16-24 år oppga 11,8 prosent bruk i løpet av siste 12 måneder og 4 prosent i løpet av siste 4 uker, sammenlignet med 7,3 prosent og 2,4 prosent i aldersgruppen 25-34 år og 1,8 prosent og 1,1 prosent i aldersgruppen 35-44 år. Det at en større andel av de yngste har brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder og siste fire uker kan tolkes som en alderseffekt.

Figur 2.4 viser bruk av cannabis i forskjellige deler av landet. Det var en større andel som oppga bruk både noen gang, siste 12 måneder og siste fire uker i den befolkningsrike regionen Oslo/Akershus enn i resten av landet. Dette er i tråd med funn fra tidligere studier (Vedøy og Skretting, 2009). Livstidsprevalensen på 29,1 prosent var signifikant forskjellig og omkring 10 prosentpoeng høyere i denne delen av landet enn i de andre, mens bruk i løpet av siste 12 måneder (6,3 prosent) var signifikant forskjellig fra de andre delene av landet bortsett fra Nord-Norge, hvor 4,8 prosent av respondentene oppga å ha brukt cannabis siste år.

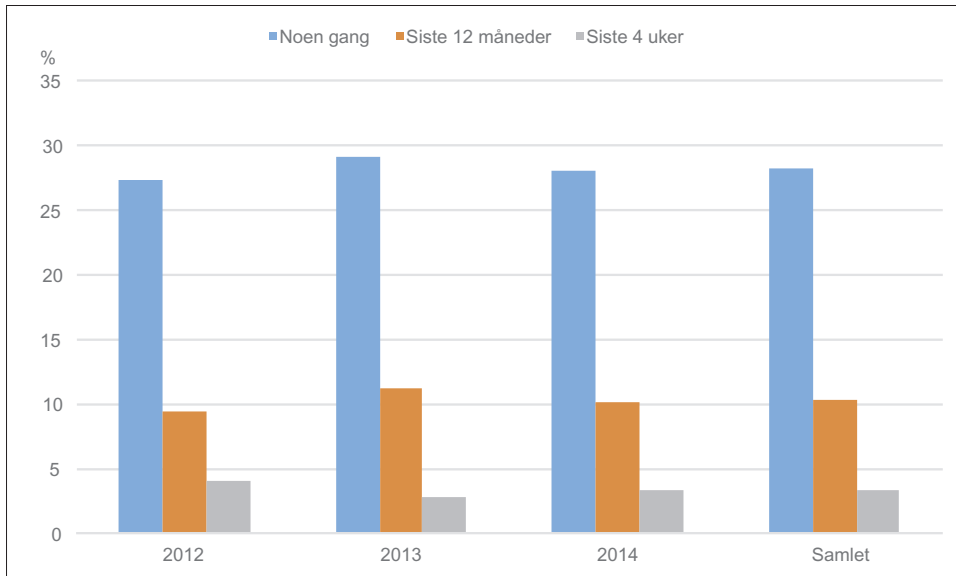
Figur 2.4 Andel i ulike deler av landet i alderen 16-64 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker, 2012-2014 samlet

2.2 Bruk av cannabis blant 16-30 åringer

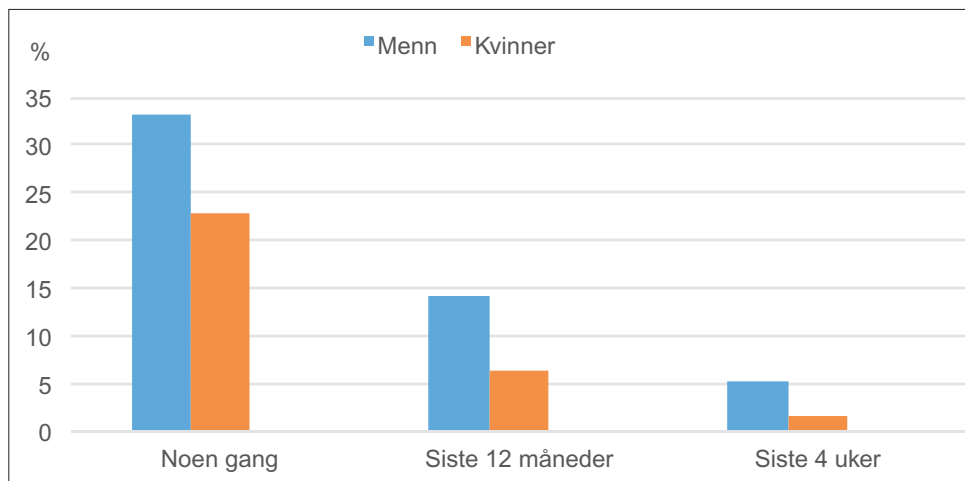
Som vist i figur 2.3 var andelen som oppga å ha brukt cannabis størst i de yngste aldersgruppene. Figur 2.5 viser andelen i aldersgruppen 16-30 år som oppga cannabisbruk noen gang, i løpet av siste 12 måneder og i løpet av siste fire uker for hvert av de tre undersøkelsesårene. I 2012 oppga 9,5 prosent i denne aldersgruppen å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 månedene, mens det samme gjaldt 11,3 prosent i 2013 og 10,2 prosent i 2014. Tilsvarende andeler for bruk i løpet av siste fire uker var 4,1, 2,8 og 3,4 prosent. Det var ingen signifikante forskjeller mellom undersøkelsesårene.

Figur 2.5 Andel i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker for årene 2012-2014

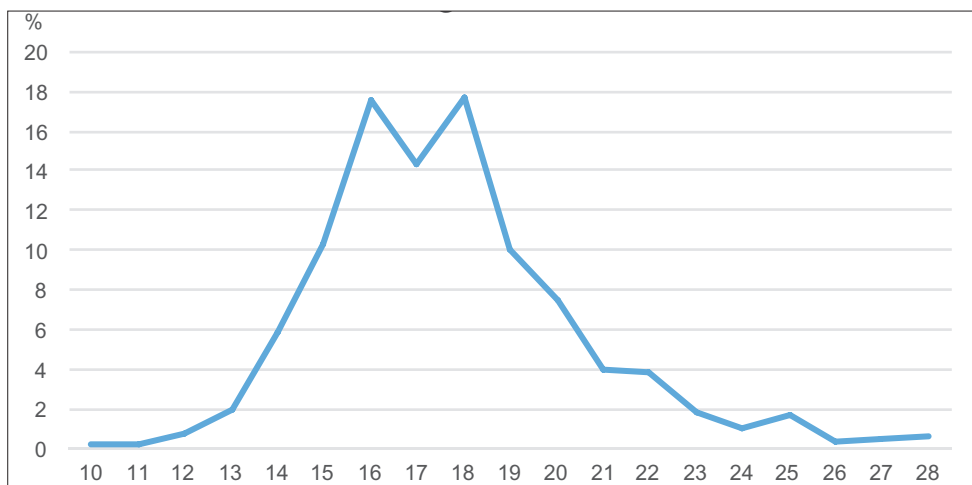
Figur 2.6 viser at en tredjedel menn i aldersgruppen 16-30 år oppga å ha brukt cannabis noen gang i de tre undersøkelsesårene sett under ett, sammenlignet med i underkant av en fjerdedel av kvinnene. Forskjellen var statistisk signifikant. Det var også signifikante forskjeller mellom menn og kvinner i denne aldersgruppen når det gjaldt bruk i løpet av siste 12 måneder (14,1 prosent blant menn og 6,4 prosent blant kvinner) og siste 4 uker (5,2 prosent blant menn og 1,6 prosent blant kvinner). Kjønnforskjellen var noe mindre blant de unge enn for totalutvalget (se figur 2.2).

Figur 2.6 Andel menn og kvinner i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker, 2012-2014 samlet

Gjennomsnittlig debutalder for de som hadde brukt cannabis i aldersgruppen 16-30 år var ca. 18 år. Aldersfordelingen ved første gangs bruk fremgår av figur 2.7. Figuren viser at de fleste som oppga å ha brukt cannabis, var mellom 15 og 19 år første gang de gjorde dette.

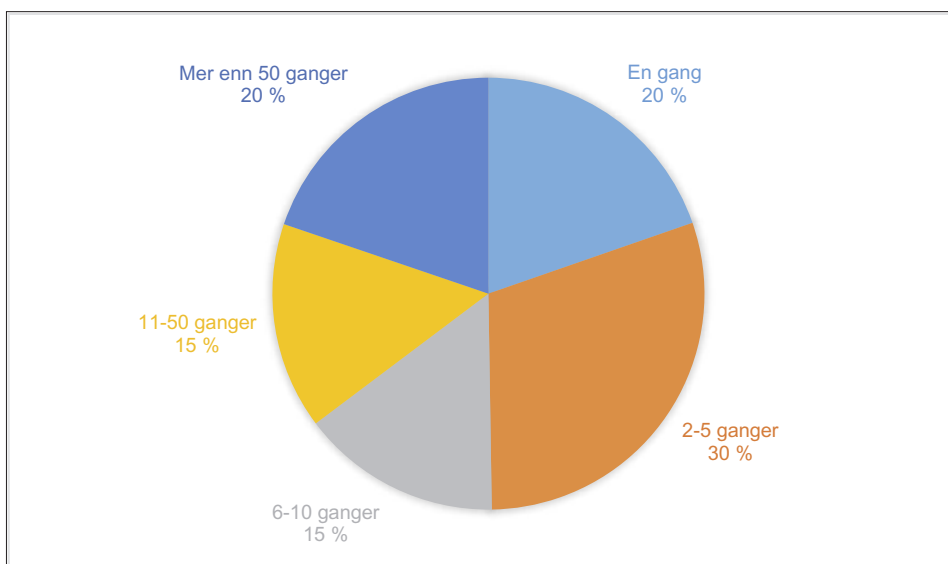
Figur 2.7 Alder ved første gangs bruk av cannabis i aldersgruppen 16-30 år, 2012-2014 samlet

Det var stor variasjon i bruksfrekvens blant de som oppga bruk av cannabis noen gang. Antall ganger bruk refererer her til antall joints eller piper. Figur 2.8 viser

fordelingen blant 16-30 åringer. Halvparten (316 personer) i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt cannabis, hadde bare gjort dette noen få ganger (1-5 ganger). Av disse hadde i overkant av en femtedel brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder, mens mindre enn 1 prosent hadde brukt cannabis i løpet av de siste fire uker. Som det fremgår av figur 2.8 rapporterte en femtedel (111 personer) av 16-30 åringene som oppga å ha brukt cannabis, at de hadde brukt stoffet mer enn 50 ganger. Av disse hadde om lag 65 prosent brukt i løpet av de siste 12 måneder, mens rundt 40 prosent hadde brukt i løpet av de siste fire uker.

Figur 2.8 Bruksfrekvens blant de som oppga å ha brukt cannabis i aldersgruppen 16-30 år, 2012-2014 samlet

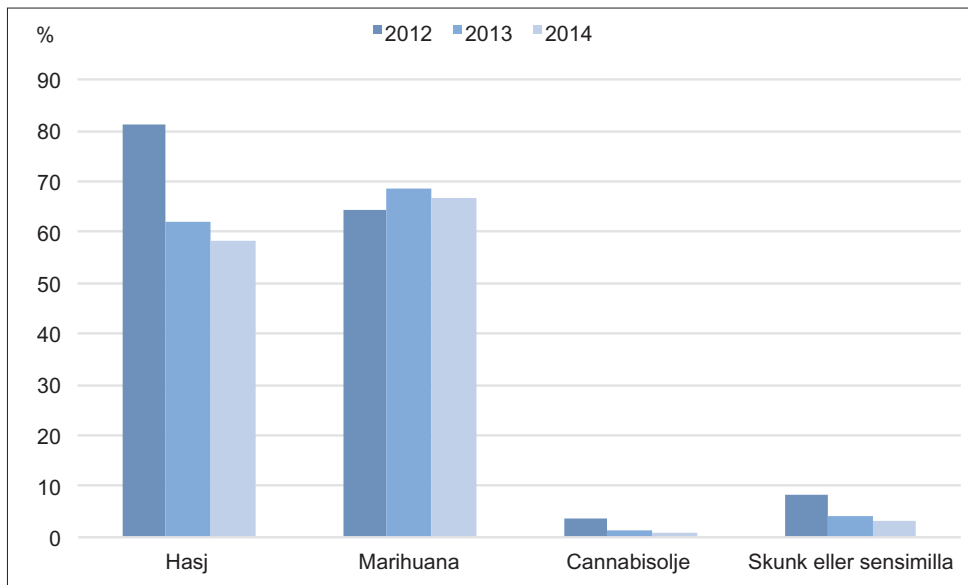
Dersom vi ser på bruksfrekvensen blant de som hadde brukt cannabis i løpet av de siste fire uker, hadde litt under halvparten (29 personer) brukt stoffet mer enn 50 ganger i løpet av de siste 12 måneder, mens i underkant av en femtedel (13 personer) hadde brukt cannabis 20 dager eller mer i løpet av siste fire uker. Rundt halvparten (36 personer) av de som hadde brukt cannabis siste fire uker, oppga at de hadde brukt stoffet 1-3 dager. Andelen som oppga et høyt/regelmessig bruk av cannabis var med andre ord relativt lav.

Hasj var lenge det klart mest brukte cannabisproduktet i Norge. Vi har de siste årene sett en utvikling i retning av mer marihuanabruk (Bretteville-Jensen, 2013), noe også dette datamaterialet støtter. For de tre undersøkelsesårene sett under ett,

rapporterte like andeler (om lag 67 prosent) av de i aldersgruppen 16-30 år som hadde brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder bruk av henholdsvis hasj og marihuana. En liten andel oppga bruk av cannabisproduktene cannabisolje og skunk/sensimilla (hhv. 1,8 og 5 prosent). Omtrent halvparten av de som oppga å ha brukt hasj rapporterte også å ha brukt marihuana.

Figur 2.9 viser forekomsten av de ulike cannabisproduktene blant de som oppga å ha brukt cannabis siste 12 måneder. Som det fremgår av figuren gikk andelen som oppga å ha brukt cannabis i form av hasj ned fra rundt 80 til 60 prosent i perioden 2012-2014, mens andelen som oppga bruk av marihuana var relativt stabil (65-70 prosent) i de tre årene.

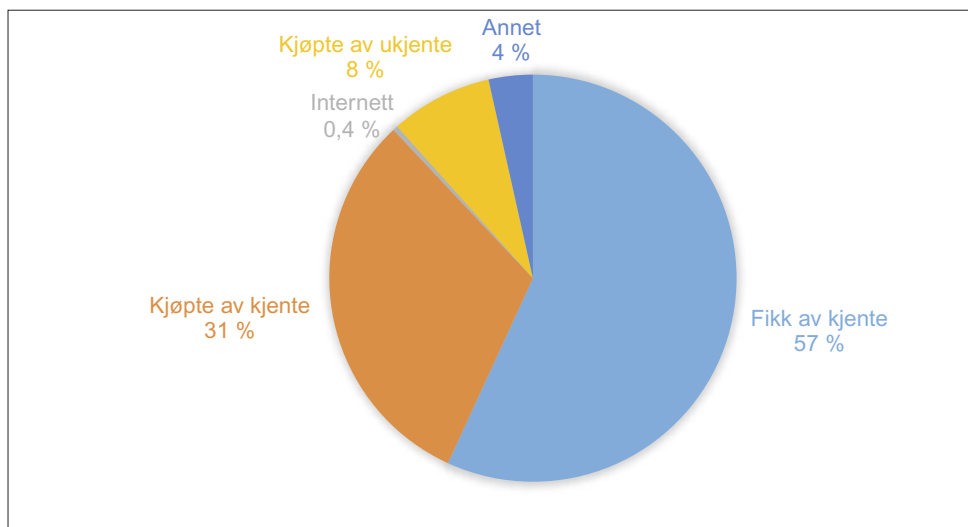
Figur 2.9 Type cannabis brukt siste 12 måneder i aldersgruppen 16-30 år, 2012-2014

De som oppga bruk av cannabis i løpet av de siste 12 måneder ble spurt om hvordan de hadde anskaffet stoffet ved siste gangs bruk. Som det fremgår av figur 2.10 var bekjentskaper den klart viktigste forsyningskilden blant 16-30 åringene. Over halvparten oppga at de hadde fått cannabis av kjente ved siste gangs bruk, mens rundt en tredjedel rapporterte at de hadde kjøpt stoffet av kjente. 8 prosent oppga at de hadde kjøpt av ukjente og 4 prosent via andre kanaler. Kun én person rapporterte cannabiskjøp på internett, en kanal som har fått mye oppmerksomhet

den siste tiden, men som trolig er mer aktuell for kjøp av de nye, psykoaktive stoffene (Bilgrei og Bretteville-Jensen, 2013).

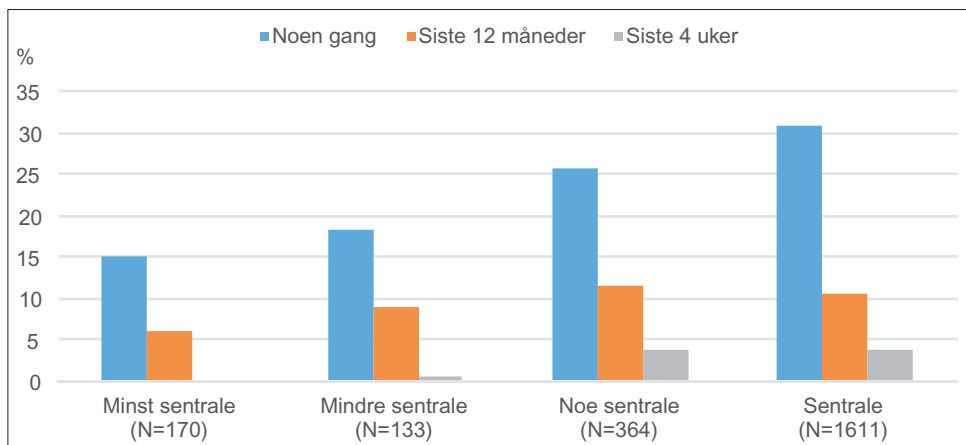
Figur 2.10 Hvordan cannabis ble anskaffet ved siste gangs bruk i aldersgruppen 16-30 år, 2012-2014 samlet

Det er grunn til å tro at tilgang til rusmidler henger sammen med bosted. I tettbygde, folkerike kommuner vil trolig tilgangen til illegale rusmidler være større enn i distriktene. Vi har allerede sett på den geografiske spredningen i cannabisbruk i totalutvalget (figur 2.4). Dersom vi bare ser på aldersgruppen 16-30 år, og skiller mellom de som bor i de minst sentrale, mindre sentrale, noe sentrale og sentrale kommunene² istedenfor ulike deler av landet, tegner det seg følgende bilde av cannabisbruk noen gang, siste år og siste måned:

² Med sentralitet menes her en kommunes geografiske beliggenhet i forhold til tettsteder av ulik størrelse. Sentrale kommuner er enten kommuner med landsdelssenter eller kommuner med kort reisetid til slike. Kommunesentraliteten synker i takt med økende reisetid til landsdelssentre.

Figur 2.11 Cannabisbruk i aldersgruppen 16-30 år i kommuner med ulik sentralitet, 2012-2014 samlet

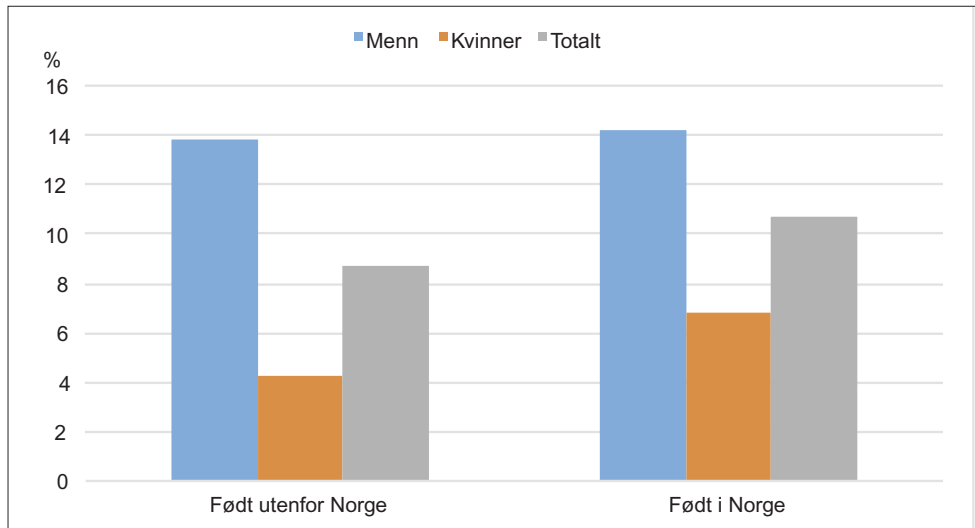
Figuren viser at andelen som oppga bruk av cannabis økte i takt med økende kommunesentralitet. Respondenter bosatt i minst og mindre sentrale kommuner, oppga i mindre grad å ha brukt cannabis enn respondenter bosatt i noe sentrale og sentrale kommuner. Forskjellen mellom sentrale og noe sentrale kommuner på den ene siden, og minst og mindre sentrale kommuner på den andre siden, var signifikant for bruk av cannabis noen gang og for bruk i løpet av siste 4 uker, men ikke for bruk i løpet av siste 12 måneder. Som det fremgår av figuren er det stor forskjell på antall personer i hver geografiske kategori, noe som innebærer at forskjellene må tolkes med forsiktighet.

Tidligere befolkningsundersøkelser har vist at personer med innvandrerbakgrunn bruker mindre rusmidler enn etnisk norske (Vedøy og Amundsen, 2008). Dette gjelder særlig personer med bakgrunn fra Asia eller Afrika. Ser vi på aldersgruppen 16-30 år og bruk av cannabis i løpet av siste 12 måneder, fremgår det av figur 2.12 at det var små forskjeller mellom personer født i og personer født utenfor Norge³. Rundt 14 prosent av så vel norskfødte som utenlandsfødte menn oppga å ha brukt cannabis siste 12 måneder. Forskjellen mellom kvinner født i og utenfor Norge (hhv. 6,8 og 4,3 prosent) var noe større enn for menn, men heller ikke denne forskjellen var statistisk signifikant. Innvandrerstus så med andre ord ikke ut til å ha betydning for hvorvidt de i aldersgruppen 16-30 år hadde brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder. Unge med bakgrunn fra et europeisk land oppga imidlertid

³ Det er her snakk om innvandrere til Norge og ikke norskfødte etterkommere av innvandrere. Av de utenlandsfødte var over halvparten født i land i Europa (149 personer), en fjerdedel i Asia (69 personer), rundt en tiendedel i Afrika (24 personer), mens mindre andeler var født i andre verdensdeler.

i større grad cannabisbruk siste 12 måneder, sammenlignet med unge født i Asia eller Afrika (hhv. 10,8, 3,9 og 5,2 prosent). Her er det imidlertid snakk om svært få respondenter i hver gruppe.

Figur 2.12 Andel i aldersgruppen 16-30 år blant utenlandsfødte og norskfødte som oppga å ha brukt cannabis siste 12 måneder, 2012-2014 samlet

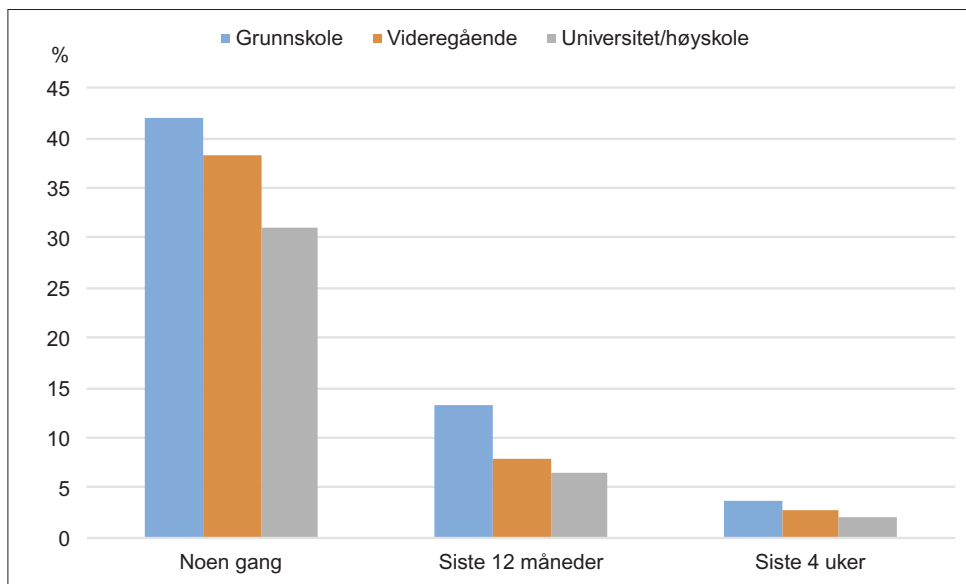

2.3 Bruk av cannabis blant 25-30 åringer

Tidligere undersøkelser har vist at andelen med fullført høyere utdanning var lavere blant de som hadde brukt cannabis nylig enn i befolkningen som helhet (Lund m.fl., 2007). Utdanningsnivå er selvsagt aldersbetinget, og de aller yngste i dette datamaterialet vil ikke ha fullført sin utdanning. Ved fylte 25 år er det imidlertid mulig å se på utdanningsforskjeller og flertallet av 25-30 åringer som inngår i undersøkelsen hadde fullført høyere utdanning på universitets- eller høgskolenivå (423 personer). Figur 2.13 viser forskjeller i cannabisbruk mellom 25-30 åringer som hadde henholdsvis grunnskole, videregående og universitet/høgskole som sin høyeste fullførte utdanning⁴.

⁴ Utdanningsnivå er selvrapportert i 2012, mens det i 2013 og 2014 er hentet fra registre.

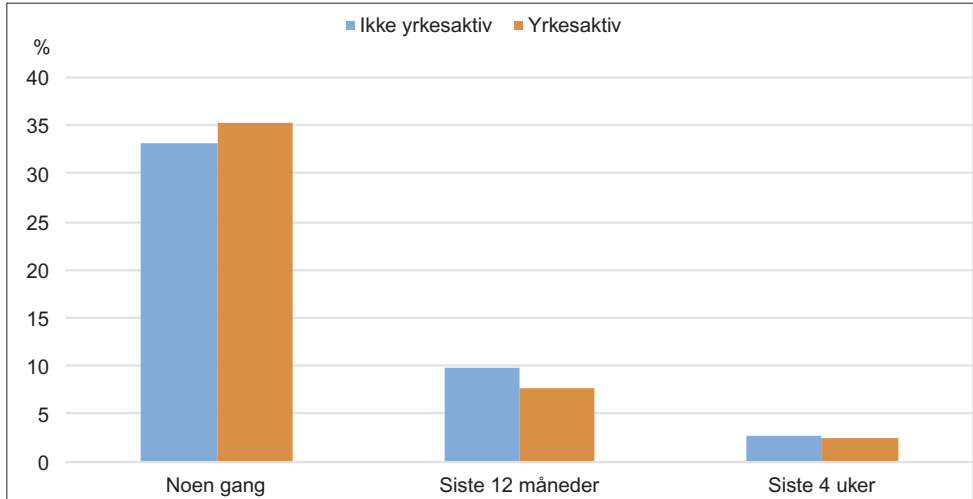
Figur 2.13 Andel i aldersgruppen 25-30 år med ulikt utdanningsnivå som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker, 2012-2014 samlet

Som det fremgår av figuren var det en lavere andel som oppga å ha brukt cannabis henholdsvis noen gang, siste år og siste måned blant de med universitets-/høgskoleutdanning sammenlignet med de med videregående og de med grunnskole som høyeste utdanning. Rundt 42 prosent med grunnskole som sin høyeste fullførte utdanning, oppga å ha brukt cannabis noen gang, sammenlignet med 31 prosent av de med utdanning på universitet/høyskole-nivå. Tilsvarende tall for bruk siste år var 13,2 og 6,6 prosent, mens 3,6 og 2,1 prosent av de med høyeste utdanning fra henholdsvis grunnskole og universitet/høyskole rapporterte bruk i løpet av siste fire uker. Forskjellene mellom «ytterpunktene» i utdanningsnivå var statistisk signifikante for bruk noen gang og bruk i løpet av siste 12 måneder, men ikke for bruk i løpet av siste 4 uker.

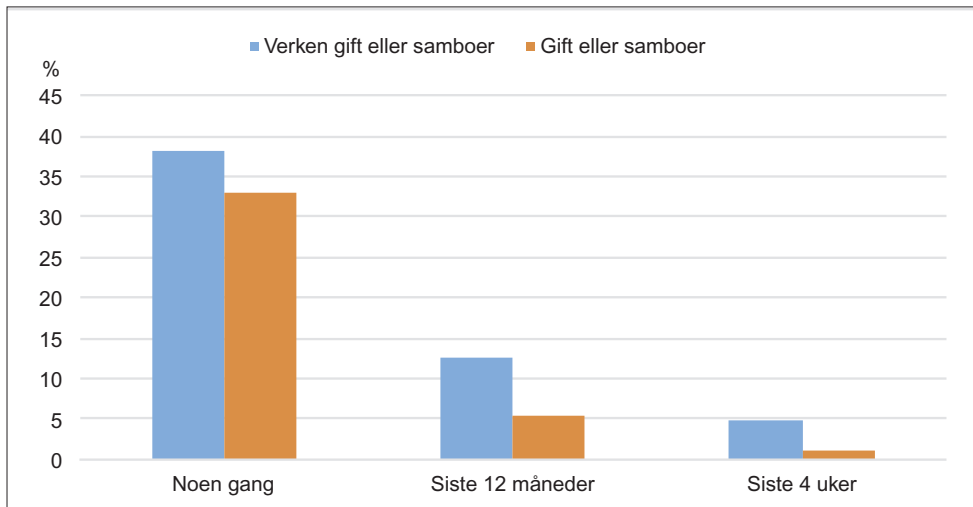
Ved fylte 25 år vil mange være i arbeid. Det store flertallet av 25-30 åringene i undersøkelsen betraktet seg hovedsakelig som yrkesaktive (697 personer). Figur 2.14 viser forskjeller i cannabisbruk mellom yrkesaktive og de som ikke betraktet seg som yrkesaktive. Figuren viser at det var små forskjeller mellom yrkesaktive og ikke-yrkesaktive i andel som rapporterte at de hadde brukt cannabis henholdsvis noen gang, siste år og siste måned. Ingen av forskjellene var statistisk signifikante.

Figur 2.14 Andel yrkesaktive og ikke yrkesaktive i aldersgruppen 25-30 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker, 2012-2014 samlet

På samme måte som høyeste fullførte utdanning og yrkesaktivitet er aldersbetinget, vil sivilstatus ha sammenheng med hvor gamle respondentene har rukket å bli. Flertallet av 25-30 åringene oppga å enten være gift eller samboer (523 personer). Figur 2.15 viser forskjeller i cannabisbruk mellom disse og de 25-30 åringene som oppga å ikke være gift/samboer.

Figur 2.15 Andel gifte/samboende og enslige i aldersgruppen 25-30 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, siste 12 måneder og siste 4 uker, 2012-2014 samlet

Som det fremgår av figur 2.15 var det en større andel enslige som oppga å ha brukt cannabis henholdsvis noen gang, i løpet av siste år og siste måned, sammenlignet med de som levde i parforhold. Forskjellen var signifikant for bruk siste 12 måneder og siste fire uker, men ikke for noen gangs bruk. En større andel personer utenfor parforhold rapporterte med andre ord nylig cannabisbruk enn det som var tilfelle for de som var gifte eller samboere.

2.4 Cannabis og alkohol

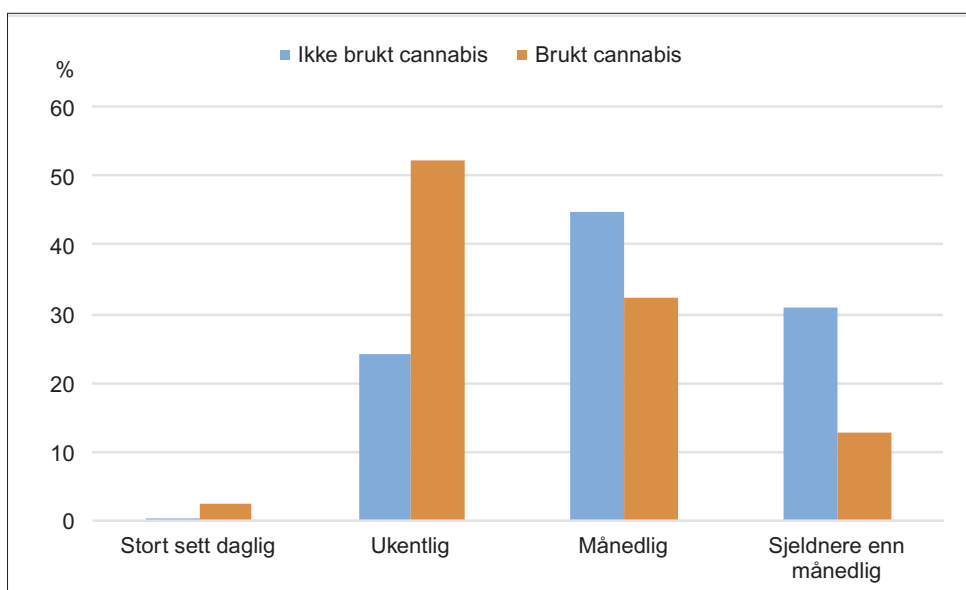
Hvorvidt bruk av cannabis kommer istedenfor eller i tillegg til bruk av alkohol er et spørsmål som ofte reises. Tidligere studier har vist at majoriteten av norske ungdommer som oppgir bruk av cannabis har brukt rusmidlet i kombinasjon med alkohol (Pape m.fl., 2009). Disse studiene antyder at cannabis er et supplement heller enn en erstatning for alkohol. Vi vil herunder undersøke sammenhengen mellom bruk av cannabis og alkohol blant 16-30 åringer.

Av de i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, rapporterte omkring 45 prosent at de hadde drukket alkohol tidligere samme dag første gang de prøvde cannabis. En tilsvarende andel rapporterte alkoholinntak tidligere på dagen sist gang de brukte cannabis. Over halvparten (55 prosent) av de som hadde brukt cannabis hadde med andre ord ikke drukket alkohol i forkant av første og siste gangs bruk. For å utdype dette bildet må vi imidlertid se på den generelle alkoholbruken – bruksfrekvens, mengde drukket og beruselsesnivå – blant de som oppga cannabisbruk og sammenligne med alkoholbruk blant alle i utvalget i aldersgruppen 16-30 år.

Både blant 16-64 åringer og 16-30 åringer oppga rundt 90 prosent at de hadde drukket alkohol i løpet av de siste 12 måneder. Dersom vi skiller mellom de som oppga å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder og de som ikke rapporterte slik bruk, var andelene henholdsvis 98 prosent og 86 prosent i aldersgruppen 16-30 år. Nær samtlige av de som oppga å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder, hadde altså drukket alkohol i samme tidsperiode, mens det blant de som ikke hadde brukt cannabis var 14 prosent som ikke hadde drukket siste år. Rundt 90 prosent av 16-30 åringene som hadde brukt cannabis i løpet av siste fire uker rapporterte bruk av alkohol i samme tidsperiode, sammenlignet med 80 prosent av de som ikke hadde brukt cannabis siste fire uker.

Figur 2.16 viser drikkefrekvens blant de som oppga å ha drukket alkohol i løpet av de siste 12 måneder, fordelt på de som rapporterte bruk og de som ikke rapporterte bruk av cannabis i samme periode. Som det fremgår av figuren, var det gjennomgående forskjeller mellom gruppene. Mens 52,4 prosent av de som oppga å ha brukt cannabis i løpet av siste 12 måneder rapporterte at de hadde drukket alkohol ukentlig, gjaldt dette 24 prosent av de som ikke hadde brukt. Videre oppga 32,3 prosent av de som hadde brukt cannabis siste 12 måneder å ha drukket alkohol månedlig, mens dette gjaldt 44,6 prosent av de som ikke hadde brukt. Andelen som svarte at de drakk «stort sett daglig» var små i begge grupper, men størst blant de som oppga bruk av cannabis (hhv. 0,5 og 2,6 prosent). Videre oppga nesten en tredjedel av de som ikke hadde brukt cannabis i løpet av siste 12 måneder, at de hadde drukket alkohol «sjeldnere enn månedlig», sammenlignet med rundt 13 prosent blant de som hadde brukt.

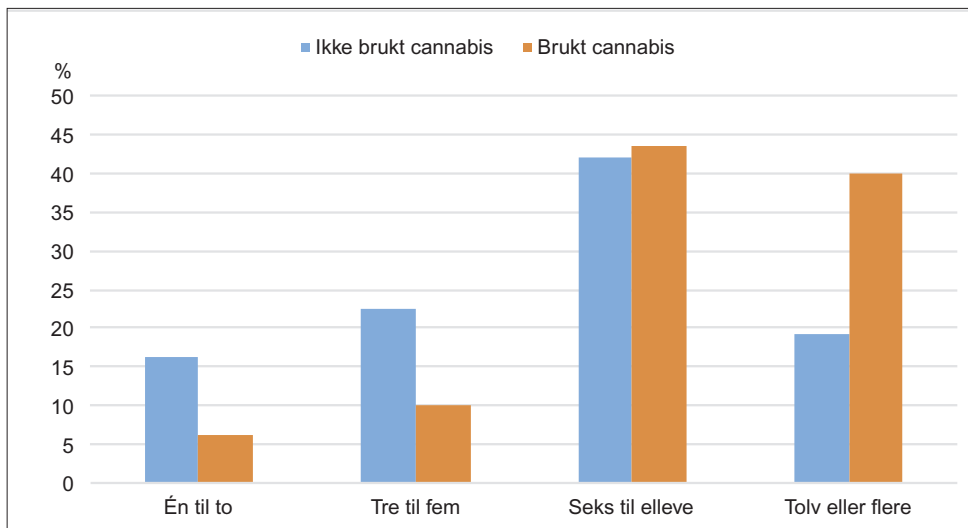
Figur 2.16 Drikkefrekvens siste 12 måneder i aldersgruppen 16-30 år blant de som hadde brukt og de som ikke hadde brukt cannabis siste 12 måneder, 2012-2014 samlet

Figuren viser at de som oppga cannabisbruk siste 12 måneder rapporterte en signifikant høyere drikkefrekvens enn de som ikke hadde brukt cannabis i samme periode. Dette sier noe om drikkemønsteret blant de som har brukt og de som ikke har brukt cannabis, men ikke nødvendigvis noe om mengde drukket.

Respondentene ble derfor bedt om å anslå det største antallet alkoholenheter⁵ de hadde drukket ved én og samme anledning i løpet av de siste fire uker. Figur 2.17 viser fordelingen over antall alkoholenheter blant de som hadde brukt og de som ikke hadde brukt cannabis i løpet av siste 12 måneder.

Figur 2.17 Største antall drikkeenheter drukket ved én og samme anledning siste 4 uker i aldersgruppen 16-30 år blant de som hadde brukt og de som ikke hadde brukt cannabis siste 12 måneder, 2012-2014 samlet

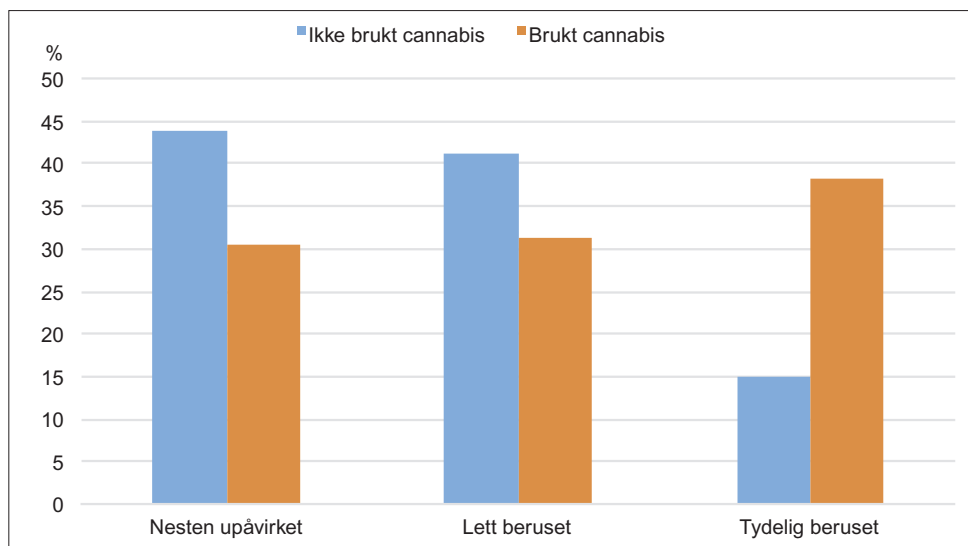
Fra figur 2.17 ser vi at personer som oppga å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder i større grad oppga en drikkesituasjon hvor det ble inntatt tolv eller flere enheter, sammenlignet med de som ikke oppga å ha brukt cannabis. Sistnevnte rapporterte på sin side i større grad anledninger hvor 1-2 eller 3-5 alkoholenheter ble drukket sammenlignet med de som hadde brukt cannabis i løpet av siste 12 måneder. Videre viser figuren at den største andelen i begge grupper hadde drukket seks til elleve enheter på det meste ved én og samme anledning siste fire uker.

Forskjellene i mengde drukket ved én og samme anledning mellom de to gruppene, gjenspeiles naturlig nok i selvrapportert beruselse. Figur 2.18 viser andelen som oppga at de hadde følt seg tydelig beruset, lett beruset eller nesten upåvirket sist

⁵ En alkoholenhet tilsvarer en liten flaske med øl eller cider/rusbrus, ett glass vin eller en drink brennevin.

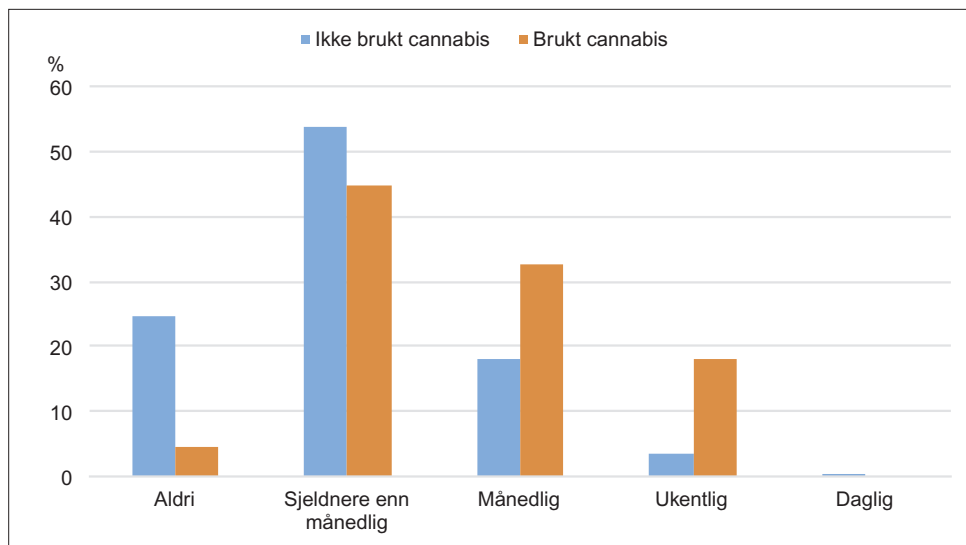
gang de drakk, blant de som hadde brukt og de som ikke hadde brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder.

Figur 2.18 Beruselsesnivå ved siste drikkesituasjon i aldersgruppen 16-30 år blant de som hadde brukt og de som ikke hadde brukt cannabis siste 12 måneder, 2012-2014 samlet

Som det fremgår av figuren var det en større andel av de som oppga å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder som også oppga å ha vært tydelig beruset sist de drakk alkohol, sammenlignet med de som ikke hadde brukt cannabis (hhv. 38,2 og 14,9 prosent). Blant de som oppga at de ikke hadde brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder, rapporterte majoriteten at de hadde følt seg nesten upåvirket (44 prosent) eller lett beruset (41 prosent) sist gang de drakk alkohol, sammenlignet med omkring 30 prosent av de som hadde brukt cannabis. Den samme tendensen ser vi i figur 2.19, hvor andeler er fordelt etter hvor ofte de oppga å ha følt seg beruset på alkohol siste 12 måneder.

Figur 2.19 Antall ganger tydelig alkoholberuset siste 12 måneder i aldersgruppen 16-30 år blant de som hadde brukt og de som ikke hadde brukt cannabis siste 12 måneder, 2012-2014 samlet

Figuren viser at en større andel av de som hadde brukt cannabis siste 12 måneder rapporterte at de har vært beruset på alkohol månedlig eller ukentlig i samme periode, sammenlignet med de som oppga ikke å ha brukt cannabis. Samtidig ser vi at der en fjerdedel av de som ikke hadde brukt cannabis siste 12 måneder oppga at de aldri hadde drukket seg beruset i samme periode, var dette bare tilfelle for en liten andel (4,4 prosent) av de som hadde brukt cannabis. Videre ser vi at de fleste i begge grupper hadde drukket seg tydelig beruset sjeldnere enn månedlig i løpet av de siste 12 måneder. Det var bare ett individ som oppga daglig beruselse.

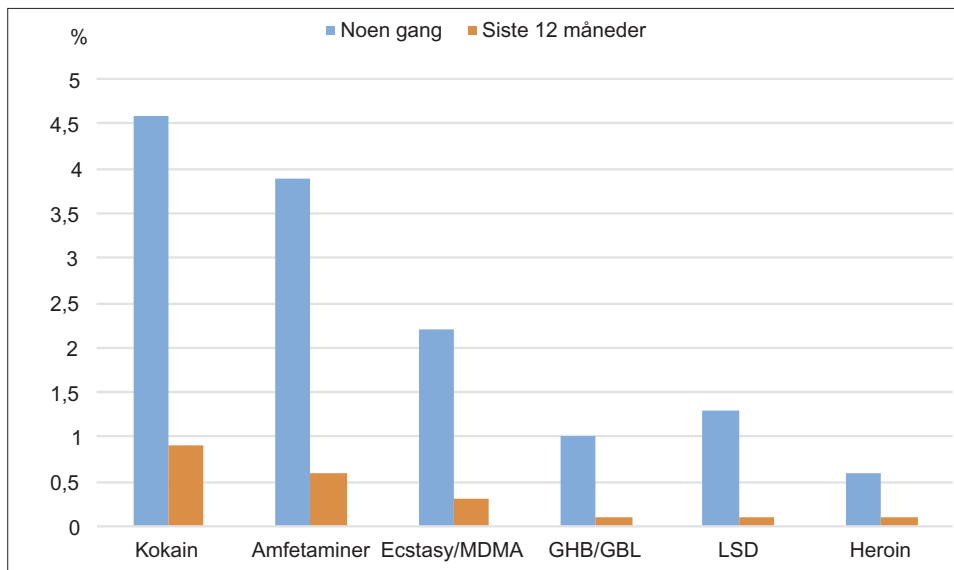
3 Andre narkotiske stoffer

Som sagt innledningsvis er det lavere andeler som rapporterer bruk av illegale stoffer som amfetamin, kokain, heroin etc. enn cannabis (Bye og Østhus, 2011). Særlig når det gjelder bruk siste 12 måneder eller siste fire uker er andelene som oppgir bruk av disse stoffene små. Denne delen av rapporten vektlegger derfor hovedsakelig bruk noen gang. De første figurene beskriver bruk av utvalgte illegale stoffer i hele utvalget (16-64 år), mens vi deretter ser spesielt på bruk i aldersgruppen 16-30 år. Grunnet en feil i gjennomføringen av 2012-undersøkelsen, har vi i denne delen kun hatt mulighet til å se på 2013- og 2014-utvalgene.

3.1 Bruk av andre narkotiske stoffer blant 16-64 åringer

Figur 3.1 viser bruk av seks forskjellige stoffer i aldersgruppen 16-64 år. Mens det var en viss andel som oppga at de noen gang hadde brukt stoffer som kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA, var det en svært liten andel som oppga at de noen gang har brukt stoffer som GHB/GBL, LSD og heroin. Små andeler (< 1 prosent) rapporterte bruk siste 12 måneder.

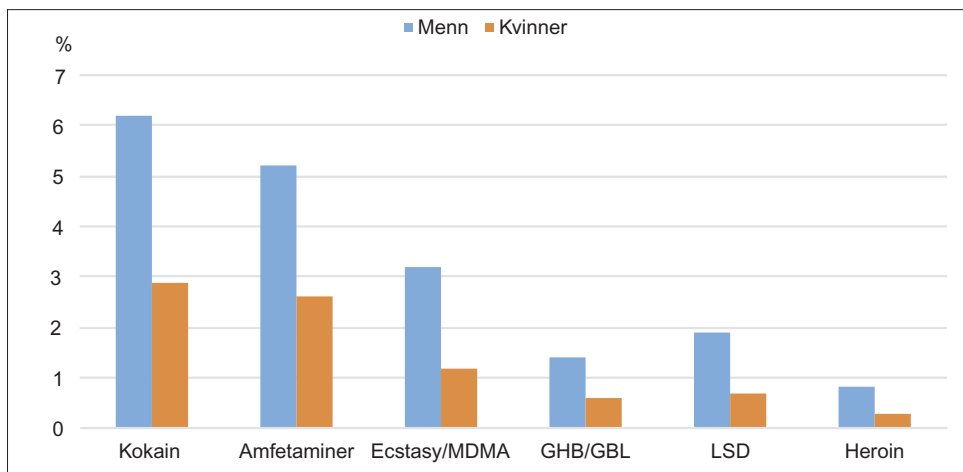
Figur 3.1 Andel i alderen 16-64 år som oppga å ha brukt ulike narkotiske stoffer noen gang og siste 12 måneder, 2013-2014 samlet

I utvalget som helhet oppga 4,6 prosent at de noen gang hadde brukt kokain, 3,9 prosent amfetaminer, 2,2 prosent ecstasy/MDMA, mens rundt 1 prosent rapporterte at de noen gang hadde brukt GHB/GBL, LSD og heroin. Når det gjaldt bruk i løpet av siste 12 måneder, oppga den største andelen å ha brukt kokain, etterfulgt av amfetaminer og ecstasy/MDMA. Det at en større andel rapporterer bruk av kokain enn amfetaminer er relativt nytt i Norge.

Som for bruk av cannabis, var det også for de andre stoffene en tydelig forskjell mellom menn og kvinner. Figur 3.2 viser at andelen menn som oppga noen gangs bruk av disse stoffene var omtrent dobbelt så stor som for kvinner.

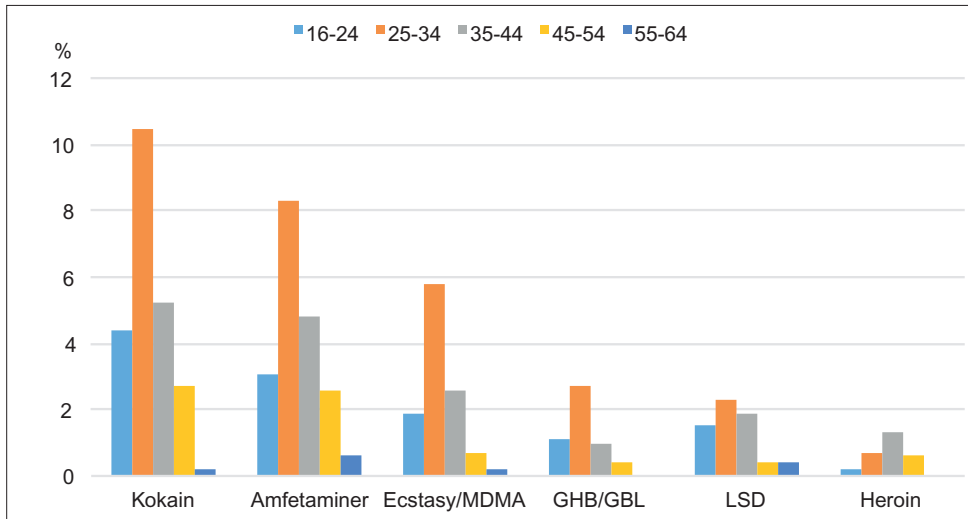
Figur 3.2 Andel menn og kvinner i alderen 16-64 år som oppga å ha brukt ulike narkotiske stoffer noen gang, 2013-2014 samlet

Mens 6,2 prosent menn oppga at de noen gang hadde brukt kokain, var den tilsvarende andelen blant kvinner 2,9 prosent. Når det gjaldt bruk av amfetaminer og ecstasy/MDMA var andelen blant menn henholdsvis 5,2 og 3,2 prosent, sammenlignet med 2,6 og 1,2 prosent blant kvinner. Disse forskjellene var statistisk signifikante. Forskjellen mellom menn og kvinner for noen gangs bruk av GHB/GBL og LSD var også signifikant, mens det samme ikke gjaldt for bruk av heroin. For bruk av disse stoffene generelt og de tre sistnevnte spesielt er det snakk om et lavt antall observasjoner, noe som innebærer at forskjeller må tolkes med forsiktighet.

Figur 3.3 viser forskjeller mellom aldersgrupper i bruk av de ulike stoffene. Bortsett fra for heroin var andelen som oppga å ha brukt de ulike stoffene noen gang størst i aldersgruppen 25-34 år. I denne aldersgruppen oppga 10,5 prosent å ha brukt kokain noen gang, sammenlignet med 4,4 prosent i aldersgruppen 16-24 år. Andelen som oppga å ha brukt amfetaminer og ecstasy/MDMA noen gang, var henholdsvis 8,3 og 5,8 prosent i aldersgruppen 25-34 år og 3,1 og 1,9 prosent i aldersgruppen 16-24 år. Andelen som oppga bruk noen gang i aldersgruppen 25-34 år, var signifikant forskjellig fra de andre aldersgruppene for kokain, amfetaminer, ecstasy/MDMA og GHB/GBL, men ikke for LSD og heroin. Igjen er det viktig å presisere at det her er snakk om få personer.

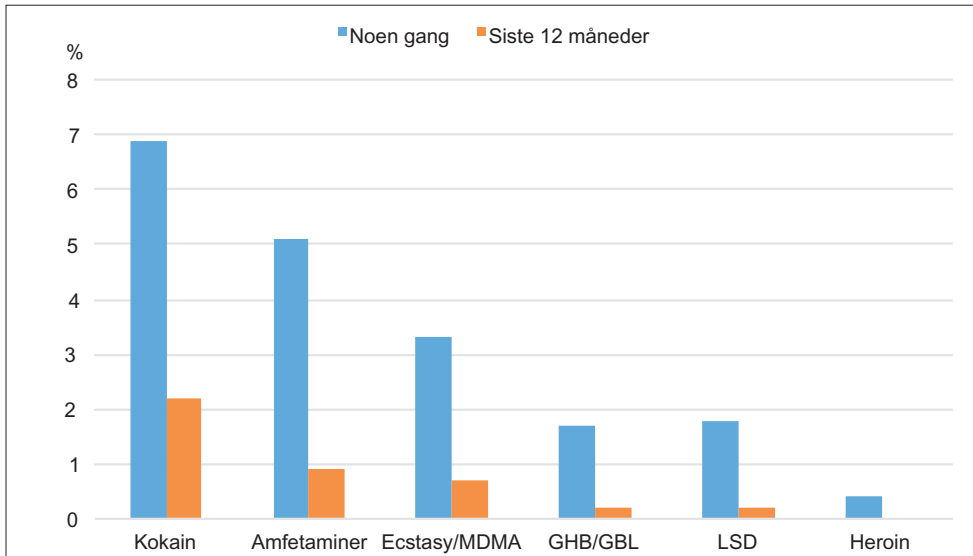
Figur 3.3 Andel i ulike aldersgrupper som oppga å ha brukt ulike narkotiske stoffer noen gang, 2013-2014 samlet

3.2 Bruk av andre narkotiske stoffer blant 16-30 åringer

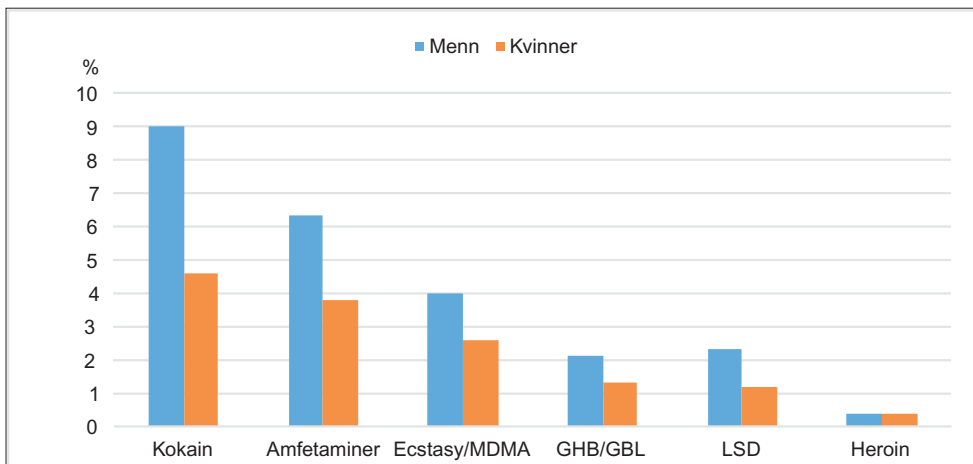
Dersom vi kun ser på aldersgruppen 16-30 år finner vi at andelen som oppga bruk av andre illegale stoffer enn cannabis var noe større enn for utvalget sett under ett. Dette gjelder for alle stoffer bortsett fra heroin. Figur 3.4 viser at 6,9 prosent av 16-30 åringene oppga å ha brukt kokain noen gang, 5,1 prosent amfetaminer, 3,3 prosent ecstasy/MDMA, 1,7 prosent GHB/GBL og 1,8 prosent LSD. Kun fem personer oppga noen gang bruk av heroin. Som vi så i figur 3.1 var det en liten andel (<1 prosent) i totalutvalget som rapporterte bruk i løpet av de siste 12 måneder. Dette var også tilfelle i aldersgruppen 16-30 år, med unntak av bruk av kokain, der 2,2 prosent oppga å ha brukt dette stoffet i løpet av de siste 12 måneder.

Figur 3.4 Andel i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt ulike narkotiske stoffer noen gang og siste 12 måneder, 2013-2014 samlet

Også i aldersgruppen 16-30 år oppga en større andel menn enn kvinner noen gangs bruk av de ulike narkotiske stoffene. Som vist i figur 3.5 var det omtrent dobbelt så stor andel unge menn som oppga bruk noen gang, sammenlignet med unge kvinner.

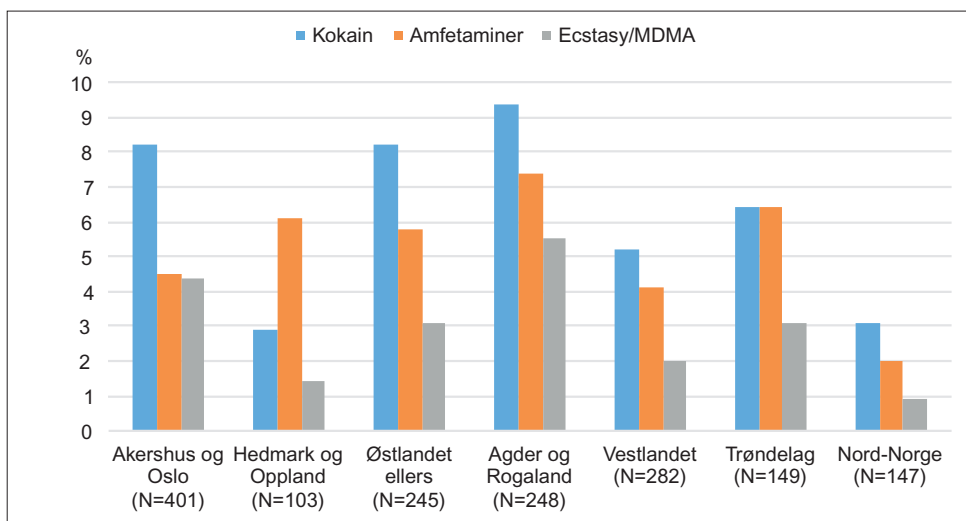
Figur 3.5 Andel menn og kvinner i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt ulike narkotiske stoffer noen gang, 2013-2014 samlet

Mens 9 prosent menn i aldersgruppen 16-30 år oppga at de noen gang hadde brukt kokain, gjaldt dette 4,6 prosent av kvinnene. Tilsvarende andel for amfetaminer var 6,3 prosent for unge menn og 3,8 prosent for unge kvinner. Forskjellen mellom menn og kvinner var statistisk signifikant for disse to sentralstimulerende stoffene, men ikke for de øvrige. Når det gjelder de minst brukte stoffene, som GHB/GBL, LSD og heroin, er observasjonene få og den statistiske usikkerheten stor. I de neste figurene vil vi derfor se nærmere på personer som oppga bruk av de sentralstimulerende midlene kokain og amfetaminer, samt ecstasy/MDMA.

Vi har tidligere vist at bruk av cannabis noen gang og siste 12 måneder var mest utbredt i Akershus og Oslo (se figur 2.4). Som det fremgår av figur 3.6 var den geografiske spredningen for noen gangs bruk av kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA i aldersgruppen 16-30 år annerledes.

Figur 3.6 Andel i ulike deler av landet i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA noen gang, 2013-2014 samlet

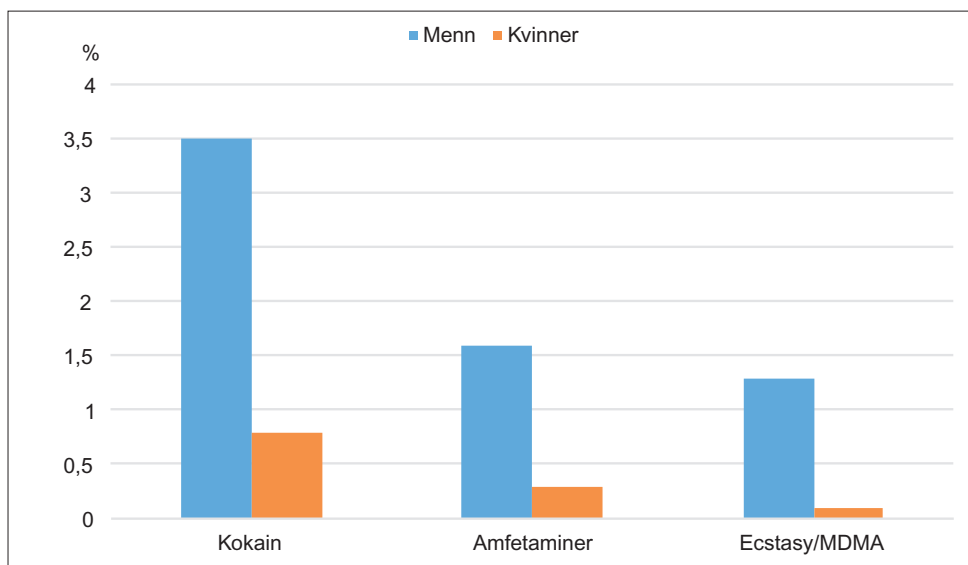

Figur 3.6 viser at andelen som oppga å ha brukt kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA noen gang, var størst i Agder og Rogaland. Henholdsvis 9,4, 7,4 og 5,5 prosent rapporterte å ha brukt disse stoffene her. Til sammenligning oppga henholdsvis 3,1, 2 og 0,9 prosent i Nord-Norge at de hadde brukt de samme stoffene. Det var også relativt høye andeler i Akershus/Oslo og Østlandet ellers, hvor 8,2 prosent oppga at de noen gang hadde brukt kokain. Forskjellene mellom Agder og Rogaland og de øvrige delene av landet var ikke statistisk signifikante,

bortsett fra for Nord-Norge når det gjaldt bruk av kokain og amfetaminer. Dette henger sammen med det lave antallet personer som oppga bruk i hver geografiske kategori.

Det var relativt få som oppga nylig bruk av de ulike narkotiske stoffene. Dersom vi holder oss til bruk av kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA i aldersgruppen 16-30 år, var andelen som oppga bruk i løpet av siste 12 måneder noe større enn for utvalget sett under ett (se figur 3.4). Figur 3.7 viser forskjellene mellom unge menn og kvinner i bruk av disse tre stoffene i løpet av siste 12 måneder.

Figur 3.7 Andel menn og kvinner i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA siste 12 måneder, 2013-2014 samlet

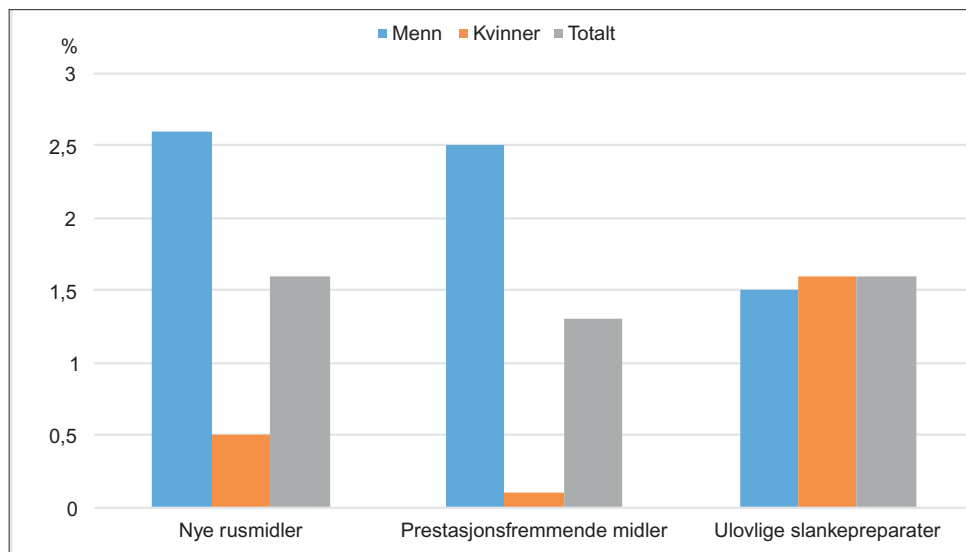
Som det fremgår av figuren oppga 3,5 prosent av menn i aldersgruppen 16-30 år å ha brukt kokain i løpet av siste 12 måneder, sammenlignet med 0,8 av kvinnene. Tilsvarende tall for amfetaminer var 1,6 og 0,3 prosent, mens 1,3 prosent av de mannlige respondentene og 0,1 prosent av kvinnene oppga bruk av ecstasy/MDMA i løpet av siste 12 måneder. Forskjellen mellom menn og kvinner var statistisk signifikant for bruk av både kokain, amfetaminer og ecstasy/MDMA siste 12 måneder.

Flesteparten (26 av 30 personer) i aldersgruppen 16-30 år som oppga bruk av kokain siste 12 måneder, hadde kun brukt stoffet 1-5 dager i denne perioden, og da

stort sett i helger. Blant de få (13 personer) som oppga bruk av amfetaminer siste 12 måneder, var bildet noe mer sammensatt. Rundt halvparten av disse hadde brukt stoffet 1-5 ganger, mens rundt to tredjedeler oppga å ha brukt amfetaminer stort sett i helgene. Vi har ikke tilsvarende tall for bruk av ecstasy/MDMA. 4 og 2 personer i aldersgruppen 16-30 år rapporterte å ha injisert henholdsvis kokain og amfetaminer i løpet av siste 12 måneder.

Når det gjelder nye psykoaktive stoffer (syntetiske cannabinoider, syntetiske katinoner o.l.), prestasjonsfremmende og muskeloppbyggende midler (anabole androgene steroider, veksthormoner o.l.) og ulovlige slankepreparater var det relativt små andeler som oppga bruk. Figur 3.8 viser at 2,5 prosent menn (18 personer) og 0,5 prosent kvinner (3 personer) i aldersgruppen 16-30 år oppga å ha brukt «nye rusmidler» i en eller annen form noen gang. Tilsvarende tall for prestasjonsfremmende/muskeloppbyggende midler var 2,5 prosent for de mannlige respondentene (19 personer) og 0,1 prosent av kvinnene (1 person), mens like store andeler menn og kvinner (1,5 og 1,6 prosent) rapporterte noen gangs bruk av illegale slankende/vektreducerende preparater (til sammen 21 personer). Veldig få (<0,5 prosent) rapporterte bruk av disse stoffene siste år.

Figur 3.8 Andel menn og kvinner i aldersgruppen 16-30 år som oppga å ha brukt nye rusmidler, prestasjonsfremmende midler og ulovlige slankepreparater noen gang, 2013-2014 samlet

Forskjellen mellom menn og kvinner i bruk av «nye rusmidler» og prestasjonsfremmende/muskeloppbyggende midler var statistisk signifikant, mens dette ikke var tilfelle for noen gangs bruk av ulovlige slankepreparater.

4 Avslutning

Denne rapporten gir et oversiktsbilde over bruk av illegale rusmidler i Norge basert på befolkningsdata for årene 2012 - 2014. Datamaterialet, som består av de tre første rundene av SIRUS' nye spørreundersøkelse om bruk av tobakk og rusmidler, viser omfanget av bruk og noen kjennetegn ved brukerne.

På bakgrunn av spørreundersøkelser synes bruk av illegale rusmidler å være relativt lite utbredt i den allmenne befolkningen i Norge. Hva som kan regnes som lite eller mye kommer selsvagt an på sammenligningsgrunnlaget. Dersom vi ser på livstidsprevalensen for cannabisbruk i totalutvalget (se figur 2.1), er denne noe lavere enn det Europeisk overvåkingssenter for narkotika og narkotikamisbruk (EMCDDA) rapporterer som snittet i Den europeiske union (hhv. 21,5 og 23,3 prosent) (EMCDDA, 2015). Det samme gjelder bruk i løpet av de siste 12 måneder blant unge voksne⁶ (se figur 2.5). Kokain er det mest brukte sentralstimulerende stoffet i Europa, noe også denne rapporten underbygger. Dersom vi ser på livstidsprevalensen (4,6 prosent) for kokainbruk blant 16-64 åringer (se figur 3.1), er denne på nivå med det EMCDDA rapporterer som snittet i EU. Det samme gjelder noen gangs bruk av amfetaminer. Når det gjelder noen gangs bruk av ecstasy er forekomsten noe lavere enn livstidsprevalensen i EU (hhv. 2,2 og 3,6 prosent). De samme tendensene ser vi for bruk siste 12 måneder blant de unge voksne. For kokain og amfetaminer er resultatene i denne rapporten (se figur 3.4) på linje med snittet i EU, mens det for ecstasy er noe lavere (EMCDDA, 2015). Det må imidlertid presiseres at slike sammenligninger på tvers av landegrenser er beheftet med metodiske utfordringer og derfor må tolkes med forsiktighet.

Et trekk som underbygger bildet av at bruk av illegale rusmidler er relativt lite utbredt i befolkningen, er at mye av bruken er lavfrekvent og ligger tilbake i tid. Dette gjelder bruk av cannabis så vel som de andre illegale rusmidlene. Andelen som oppga høyt/regelmessig bruk av cannabis var som sagt lav i aldersgruppen 16-

⁶ Unge voksne er definert noe forskjellig i denne rapporten (16-30 år) og i EMCDDA (15-34 år), så denne sammenligningen er kun ment som en pekepinn.

30 år (se figur 2.8). Halvparten av alle som rapporterte å ha brukt cannabis, hadde kun brukt rusmidlet 1-5 ganger. Det at marihuana er like utbredt som hasj og at bruk av førstnevnte ser ut til øke på bekostning av sistnevnte, representerer en relativt ny tendens i Norge. Bekjentskaper ser ut til å spille den viktigste rollen for tilgang til cannabis, enten som givere eller selgere (se figur 2.10).

Når det gjelder kjennetegn ved brukerne har vi sett at en større andel menn enn kvinner har erfaring med bruk av illegale rusmidler. Aldersgruppen 25-34 år skiller seg ut ved at det her er en større andel som rapporterer noen gangs bruk av både cannabis og andre narkotiske stoffer sammenlignet med andre aldersgrupper. Andelen som oppgir bruk av cannabis i løpet av siste 12 måneder og siste fire uker er imidlertid størst blant de yngste (16-24 år). Oslo/Akershus skiller seg fra resten av landet ved at en større andel oppgir å ha brukt cannabis både noen gang, siste 12 måneder og siste fire uker her. Dette støtter funn fra tidligere befolkningsstudier. Disse geografiske forskjellene finner vi imidlertid ikke for bruk av andre illegale rusmidler i aldersgruppen 16-30 år. Vi har i tillegg sett at de som rapporterer å ha brukt cannabis i løpet av de siste 12 måneder, også rapporterer mer bruk av alkohol enn gjennomsnittet i samme periode.

Datamaterialet i denne rapporten egner seg foreløpig ikke særlig til å si noe om trender i bruk av illegale rusmidler. Slike utviklingstrekk vil bli tydeligere etter hvert som spørreundersøkelsen gjentas og en kan analysere resultater fra flere år. Vi vil derfor fortsette å følge utviklingen i bruk av illegale rusmidler i Norge med hensyn til hva som kjennetegner bruken og brukerne.

5 Litteratur

Bilgrei, O. R. & Bretteville-Jensen, A. L. (2013). *Syntetiske cannabinoider: nettbasert marked og en virtuell ruskultur* (SIRUS-rapport nr. 2/2013). Oslo: SIRUS.

Bretteville-Jensen, A. L. (2011). *Tobakk- og rusmiddelbruk blant unge voksne i Norge: hovedfunn fra en spørreundersøkelse foretatt i 2010 blant 18-30 åringer*. Oslo: SIRUS.

Bretteville-Jensen, A. L. (2013). «Det norske cannabismarkedet». I Anne Line Bretteville-Jensen (red.): *Hva vet vi om cannabis?* Oslo: Universitetsforlaget.

Bye, E. & Østhus, S. (2011). Alcohol and cannabis use in Norway during the period 1995-2009. *Norsk epidemiologi*, 21(1), 67-76.

Bye, E., Amundsen, E. J. & Lund, M. (2013). *Bruk av tobakk, rusmidler og vanedannende legemidler i Norge: hovedfunn fra SIRUS' befolkningsundersøkelse i 2012* (SIRUS-rapport nr. 6/2013). Oslo: SIRUS.

EMCDDA. (2015). *Europeisk narkotikarapport: trender og utviklinger*. Luxembourg: Den europeiske unions publikasjonskontor.

Gjersing, L. & Sandøy, T. A. (2014). *Narkotikabruk på gateplan i syv norske byer* (SIRUS-rapport nr. 1/2014). Oslo: SIRUS.

Lauritzen, G., Ravndal, E., & Larsson, J. (2012). *Gjennom 10 år: en oppfølgingsstudie av narkotikabrukere i behandling* (SIRUS-rapport nr. 6/2012). Oslo: SIRUS.

Lund, M. K. Ø., Skretting, A. & Lund, K. E. (2007). *Rusmiddelbruk blant unge voksne, 21-30 år: resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1998, 2002 og 2006* (SIRUS-rapport nr. 8/2007). Oslo: SIRUS.

Pape, H., Rossow, I. & Storvoll, E. E. (2009). Under double influence: assessment of simultaneous alcohol and cannabis use in general youth populations. *Drug and Alcohol Dependence*, 101(2009), 69-73.

Skretting, A. (2013). «Bruken av cannabis – nasjonale og internasjonale utviklingstrekk». I Anne Line Bretteville-Jensen (red.): *Hva vet vi om cannabis?* Oslo: Universitetsforlaget.

Vedøy, T. F. & Amundsen, E. J. (2008). *Rusmiddelbruk blant personer med innvandrerbakgrunn: oversikter fra befolkningsundersøkelser (SIRUS-rapport nr. 1/2008)*. Oslo: SIRUS.

Vedøy, T. F. & Skretting, A. (2009). *Ungdom og rusmidler: resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968-2008 (SIRUS-rapport nr. 5/2009)*. Oslo: SIRUS.

6 English summary

The report presents findings concerning the use of illicit drugs in Norway based on population surveys conducted by Statistics Norway (SSB) on behalf of SIRUS. Results for the years 2012–2014 are largely combined. The samples were drawn from the National Registry and consist of 5 247 people aged 16–64. Interviews were conducted by telephone; the overall response rate was 56. Main findings:

Total sample aged 16–64

- Just over one-fifth reported using cannabis at least once, while 4.3 and 1.6 per cent reported using the drug in the last 12 months and last four weeks respectively.
- Significantly more men than women reported having used cannabis.
- The percentage reporting using cannabis at least once was highest in the age group 25–34, while the proportion reporting using the substance in the last 12 months and last four weeks was highest in the 16–24 age group.
- A higher proportion of respondents in Oslo and Akershus reported using cannabis compared to respondents in the rest of the country.
- Percentages of 4.6, 3.9 and 2.2 respectively reported using cocaine, amphetamines and ecstasy/MDMA at least once, while a minority (<1 per cent) reported having used one of these drugs during the last 12 months.
- The percentage of men who reported using cocaine, amphetamines and ecstasy/MDMA at least once was twice as high as the female percentage.
- The percentage who said they had used cocaine, amphetamines and ecstasy/MDMA at least once was highest in the 25–34 age group.

- Around 1 per cent reported having used GHB/GBL, LSD and heroin at least once, while the use of these drugs over the last 12 months was negligible.

Young adults aged 16–30

- Just over a quarter reported using cannabis at least once, while 10.4 and 3.4 per cent reported having used the drug in the last 12 months and last four weeks respectively.
- Significantly more young men than young women report having used cannabis.
- Half of those who reported having used cannabis at least once said they had used the drug on 1–5 occasions, while a fifth reported having used it more than 50 times.
- Nearly 90 per cent of those who had used cannabis said they had obtained or bought it from acquaintances the last time they used it, while a minority had bought the drug from people unknown to them or via other channels.
- Equal proportions reported having used marijuana and hashish respectively during the past 12 months.
- A greater proportion of respondents in populous parts of the country reported having used cannabis than respondents in less populous parts.
- Those reporting having used cannabis in the past 12 months, also reported higher alcohol consumption rates in the same period compared with the age group as a whole.
- Percentages of 6.9, 5.1 and 3.3 respectively reported having used cocaine, amphetamines and ecstasy/MDMA at least once.
- The percentage of young men who said they had used cocaine, amphetamines and ecstasy/MDMA at least once was about twice as high as the percentage of young women.

- Of the young men, 3.5, 1.6 and 1.3 per cent respectively reported having used cocaine, amphetamines and ecstasy/MDMA during the past 12 months, while the same applied to a small number of young women.
- About 2 per cent reported having used GHB/GBL and LSD at least once, while 0.4 per cent reported having used heroin. Use of these drugs over the last 12 months was negligible.
- Only a small percentage (<2 per cent) reported having used new psychoactive substances (NPS), performance-enhancing drugs and illegal weight loss products at least once.

SIRUS

Postboks 565 Sentrum, 0105 Oslo

ISBN: 978-82-7171-430-7

ISSN: 1502 -8178

